

Robert Anhegger

16. ASIR ŞAİRLERİNDEN ZA'İFİ

I

Önsöz : Osmanlı-Türk edebiyatı tarihinin çeşitli âcil meselelerinden biri şüphesiz kütüphanelerinin raflarında toza gömülmüş eserleri *sistematik* bir şekilde tarayıp tetkik etmek ve neticeleri yine *tenkitli* bir usul takip ederek neşretmektir¹. İşte bu düşünceyle mevzu olarak daha önce dikkatimi çekmiş bulunan² ve asıl ismi Mehmed b. Evrenos b. Nureddin olan *Za'îfî*'yi seçtim. Bu şairin hayatı, eserleri ve dilini, fırsat buldukça, bir kaç makalede incelemeye çalışacağım. *Za'îfî*'nin, devrinin sayılı şairlerinden olmamakla beraber, tetkikimin göstereceği gibi, hem *edebî* hem de *tarihî* bakımdan dikkate değer bir şahsiyet olduğu zannındayım.

Eserleri : Mecmualarda ve bilhassa nâzire mecmualarında nisbeten sık rastladığımız şairlerini bir tarafa bırakırsak *Za'îfî*'nin eserlerini ihtiva eden şu iki yazma mevcuttur :

1) Revan Köşkü (Topkapı Sarayı Müzesi ktb.) yazmalarından No. 822, siyah meşin bir kapak içinde 194 varak, dış ebadı 22/33 sm, iç ebadı 13/22 sm, kırmızı çerçeve içinde, mesnevî kısımları dört sıra üzerine 25 satır, harekeli sıkı bir nesih, başlıklar v.s. kırmızı. Yazma müellifin hatt-ı destiyle 961/962 (1554/1555) senelerinde yazılmıştır ve şu eserleri ihtiva ediyor :

v. 2 b — 55 b Kitāb-i bāğ-i bihişt (mesnevî)

v. 57 b — 74 b Kitāb-i bustān-i nesā'ih (mesnevî)

¹) Bu meseleleri basılmakta olan Türkiyat Mecmuasında neşrolunacak bir tetkikimizde başka bir bakımdan ele aldık : Selâtinname müellifi Kemal — Türk edebiyatında Ağustosböceği ile Karınca hikâyesi (almanca : Die Fabel von der Grille und der Ameise in der Türkischen Literatur isimle Asiatische Studien, No. 1/2, s. 30 — 54, Bern 1949'da çıktı).

²) Bak. R. Anhegger, Beitrage zur Geschichte des Bergbaus im Osmanischen Reich, Istanbul 1943, s. 340 — 345 ve s. 350 — 356.

- v. 75 b — 77 b başlıksız bir mesnevî
- v. 78 b — 131 b Divān-i Zā'ifî
- v. 132 b — 158 b Kitāb-i sergüzeşt-i Zā'ifî
İçinde: 135 a Der beyān-i kıssa-i 'İşkî vü Ma'şuk (nesir),
149 a — 152 a Fālnāme-i mürgān
- v. 160 b — 168 b Kitāb-i gülşen-i mülūk (nesir)
- v. 169 b — 173 b Kitāb-i sabru'l-mesā'ib (nesir)
- v. 174 b — 180 b Risāle-i cevāhīrnāme¹ (nesir)
- v. 181 a — 184 a صورت و قیمة ابن مخال بك که پیر محمد ابن اورنوس که مشهور
است بر ضعیفی ترجمه کرد در زمان تدریس خود در پلوتنه
- v. 184 b — 194 b Münşā'āt-i Mevlānā Zā'ifî
- v. 194 b Son : ختمت کتابه هذه الکلیات فی السابع والعشیرین من الربیع الاول
فی سنة اثنین وستین وتسعمائة من الهجرة النبویة (27. II. 1555) عن ید من صنفه ونظمه
وانشاء بقوت الله وقدرته وهو پیر محمد بن اورنوس بن نورالدین الشهیر بضعفی الرومی المعدنی
فی شهر القسطنطینیة الحمیة .

2) Zā'ifî'nin bundan başka yegâne nüshası Free Library of Philadelphia (USA) da bulunan 246 varaklı güzel bir nesih ile 968/1560 Behrām b. Mahmūd tarafından istinsah edilen şu iki tercümesi vardır :

v. 2 — 184 Terceme-i manzūme-i Gülistān. Bu tercüme 5. Muharrem 950 (10.IV.1543) bitirilmişdir.

v. 185 — 244 Terceme-i Pendnāme-i Ferīdüddīn 'Attār. Şair, kendî ifadesine göre bu tercümeye 10. Sefer 950 (14.V.1543) başlayarak 11. Şa'ban 950 (9.XI.1543) tamamlamıştır.

Bak. Muhammed Ahmed Simsar, Oriental Manuscripts of the John Frederick Lewis Collection in the Free Library of Philadelphia (Philadelphia 1937) s. 166 vdd. No. 96.

Neşir esasları : Bir şairin eserlerinden bahsetmeden önce hayatını tetkik etmek usulden olmakla beraber bu sefer bize tahsis

¹) Bu risale, Ahmed b. 'Abdülcaziz Gevherî'ye atfedilen farsça bir cevâhīrnâmeden tercüme olsa gerektir. Yazmalar için bak : H. Ritter, J. Ruska, F. Sarre, R. Windisch : Orientalische Steinbücher und Persische Fayencetechnik, Istanbul Mitteilungen Nr. 3, Istanbul 1935, s. 10 vd., No. 11. Bu kitapta bir türkçe tercüme zikrediliyor : Kemankeş (Selim Ağa ktb.) No. 445, v. 1 — 13. Bu eserde bahşı geçmeyen başka bir türkçe tercüme de şudur : Yahya Ef. (Süleymaniye ktb.) No. 5609, v. 1 b — 10 b.

edilen yer mahdud olduğu için ilk olarak Za'ifi'nin kendi hayatından bahsettiği parçaları neşretmekle makalemize başlayacağız. Ancak ondan sonra bütün kaynaklardan istifade ederek hayatını anlatmağa çalışacağız. Derginin bu sayısında okunacak metin, şairin başına gelenini anlatan Kitab-i Sergüzeşt'tir. Şairin hayatı için pek önemli olan bu kaynakta devrinin edebî uslûbuna nazaran, oldukça basit fakat canlı tasvirler vardır; ms. bir «ekâbir-zade» ye yaptığı hususî hocalığı, maceralı Sivas - Diyarbakir yolculuğu, arzu ettiği mansıbı elde edemeyince bütün mallarını çaldırmasıyla sona eren ticaret teşebbüsü, Mehmet paşa¹ ile olan münasebeti vs.

Bu gibi tasvirler, Osmanlı-türk edebiyatında pek çok olmakla beraber bu metin o zamanki içtimaî durumu - şairane bir şekilde de olsa - canlandırmağa yardım ediyor.

İlmî bir metin yayımı için lâtin harfleriyle neşrolunan kısmının yanında metnin arab harfleri yahut tıpkı basım ile neşredilmesi şarttır. Bugün malûm sebeplerden dolayı bu, maalesef mümkün değildir. Bu vaziyet karşısında lâtin harfleriyle basılacak olan bir metnin neşrinde hangi prensibe dayanmak lâzım geldiği meselesi bilhassa önem kazanıyor. Bir metni bugünkü dil ile neşretmek yani modernleştirmek tarihî mensur parçalar için - belki - caizdir. Halbuki edebî ve manzum bir metin için - hele harekeli ise - böyle bir usul mevzubahs olamaz. Yalnız tatbik edilebilecek metot, eserin yazıldığı devrin lisanına mümkün olduğu kadar yaklaşmağa çalışmaktır. Osmanlı türkçesinin meselâ 16 ıncı asırda nasıl konuşulduğu meselesi gibi bir çok mühim noktayı iyice bilmekten hâlâ uzağız. Demek ki seçilecek telâffuz v.s. hususunda muhtelif fikirler olabilir. Durum böyle iken bir metnin neşredeninin, eser ve eldeki yazmalarından bu meselenin aydınlatılmasına yardım edebilen delil ve ip uçlarını toplayarak münakaşa etmesi lâzım gelir². Transkripsiyon da Türkçeye ve bu maksada uygun olması gerekir. Fakat bu meselede dahi ancak zamanla tam tatmin edici bir sistem bulunabilir. Burada ise transkripsiyon yalnız kıymeti bugünkü lâtin harfleriyle gösterilemeyen ve telâffuzu hakkında kanaat edilemeyen harfler için kullanıldı³:

1) Mehmet Paşa için bk. s. 145 Not. 1.

2) Bununla Za'ifi'nin dilinden bahşederken meşgul olacağım.

3) Burada temas ettiğimiz meseleler hakkında Turhan Genceî'nin iştiraki ile hazırladığım Sarica Kemal'in şiirlerinin tenkidli baskısında fazla izahât verilecektir.

ق q, غ ğ, خ h, ك k, ع e, ء a, ط t yahud d, یردی yahud یردی
gibi kelimelerdeki i/e sesi ê. Farsça ve arapça kelimelerdeki uzun
sesli harfler üzerine bir — konuldu. Yine arapça ve farsça keli-
melerdeki vezin ayrılıkları şu şekilde gösterilmiştir :

Aslında uzun fakat vezin icabı olarak kısa okunması lâzım
gelen bir sesli harf: uzunluk işareti kaldırıldı. Kısa fakat yine
vezin icabı olarak uzun okunması lâzım gelen sesli harflerin altı-
na bir nokta konuldu. Fazla sessiz harf olursa ilki parantez içe-
risine alındı. ~ işareti iki sesin kaynaşmasını gösteriyor.

Gösterdikleri ilgi ve yardımları için Dr. A. Tietze ve Tur-
han Gencefi'ye burada da teşekkür etmek istiyorum.

KİTĀB-I SERGÜZEŞT-İ ZAFĪFĪ

(v. 132 b) *Der bahr-i hezec-i müseddes*

Mevlānā Za'ifī'nün iptidā' vilāyetinden sergüzeştin beyān eder

(Hamd ü senā ¹⁾).

Za'ifī gerçi sengistāndandur	Me'ādin cevheridür kāndandur
Ma'kāmı vādi-yi kühsārlardur	Revān her dağda bñārlardur ²
'Aceb mānenddür vādi-yi 'ışka	Ki Ğeren ol vādiye erişdi şevka
Aña ermiş durur 'avn-i Hudāyī	Ki kōmışdur t̄arīk-i 'ilme pāyı
Kamu ecdādum olmuşlar sipāhī	Peder dutmuş diyār-ı 'ilme rāhı
Peder merhūm olub ser-çeşme-i 'ilm ³	Diyārındandı hākīm sāhibü'l-hilm
Kitābı var idi bir niçe ħarvār	Ne fenden istenilse vardı tekrār
Yigitlik 'unfuvānında açub zeyl	Reh-i ecdāda vardı bende de meyl
Ki vardı bāzuvān u elde kuvvet	Nihāyetde idi ħudret fütuvvet
	(v. 133a)
Beyāza geldi çün defter kaleminden	Vücūda geldi ya'ni ten 'ademden
Çü dörd yıl dörd ay on gün yaşa	Elif bā tā vu sā olmuşdı virdüm ⁴
érdüm	
Reh-i ecdāda gitmek diledüm çün	Bi-hamdillāh erişdi 'avn-i gerdün
Érişdi ħalbe Allahdan sekine	Sülük étdüm 'ulūmuñ meslekine

¹⁾ Teknik sebeplerden dolayı beyt rakkamları konulamadı. Metin 35 inci beyit ile başlıyor.

²⁾ Kastettiği yer bugün Yugoslavya Makedonya'sında bulunan Kratovo havalisidir. Bu şehri tasvir eden bir parçayı tetkikimizin ikinci kısmında neşredeceğiz.

³⁾ Za'ifī'nin asıl ismi Pîr Mehmed b. Evrenos b. Nûreddîn (Külliyat v. 194 b) olduğundan babasının ismi Evrenos b. Nûreddîndir.

⁴⁾ وردم

‘Ulūmuñ ba‘zını ber vech-i tefhīm
 Yine pes hāk-i Üsküb’e koyub ten
 Kelām u sarf u nahv ādāb u hikmet
 Mütün-i mantıq u hem fıkh fennin
 Medāris seyr êde pes yola geldüm
 Me‘tālî‘ Şerh-i miftāh u Mevākıf²
 Varub altıncı yılda Sahn’e hoş-hāl
 Usūl ü fıkh u tefsīr ü me‘ānī
 Êdüb mebzül vüs‘um subh ile şām
 Pes ustād-i güzīn ü müfti-yi Rūm
 Cemālüddīn ‘Alī müftī vü mollā⁴
 Mükerrrem fāzıl u nihrīr ü ‘ālim
 Niçe eyyām kulluğında oldum
 Okıdum rüz u şeb tefsīr-i Keşşāf⁵
 Ve likin āteş-i fakrile sūzān
 Faķar nārı yüregüm yaķa yaķa
 Dü tā êtmişdi ķaddüm bār-i fāķa
 Kimi yārānuñ olmışdı mülāzım
 Ne var yoğ ise mālum yā mu‘īnüm
 Bu hāletde idüm kim bir sehergāh

Atam merhūm eylemişdi ta‘līm
 Okıdum Kādı Bedreddīnden ben¹
 Okındı muhtasarlar heb temāmet
 Okımışdum êrince bīste sinn
 Edirne Bursa İstanbul’a geldüm
 Okıdum metn ü şerhe ola vākıf
 Semāniyye’de çāra êrdi sāl³
 Hadīs ü hem bedī‘ ü hem beyānı
 Okıdum bu fūnūnı niçe eyyām
 ‘Ulūmuñ cāmī‘i mānendi ma‘düm
 Ki fetvāsına kimse dēmedi lā
 Zelelden rāh-i fetvā dēdi sālīm
 Aña şāgird olub çok fazl buldum
 Gidüb jeng oldı pes mir‘āt-ı dil-sāf
 Ciger-hūn idi dil ğam dīde giryān
 Dutuşmışdum anuñla yaķa yaķa
 Yoğ idi kim taķam bir habbe fāķa
 Kzāyaya kimi tedrīseydi cāzım
 Yeter ‘ilm ü hūner hem pāk dīnüm
 İçerü girdi bir devletlü nāğāh

1) Za‘iffi’nin tahsil ettiği Üsküp’te vazife gördüğü anlaşılan bu Kadı Bedreddin hakkında malûmat bulamadım.

2) Zikr olunan bu üç eser aşağıdakiler olsa gerektir :

Me‘tālî‘: Sirācaddīn a. ‘t-Tanā’ Maḥmūd b. a. Bekr al Urmavī († 682/1283), Ma‘tālî‘ al-anvār fi’l-mantıq.

Bk. Keşf-el-zunun (İstanbul 1943) c. II s. 1715 vdd. ve C. Brockelmann, Geschichte der arabischen Literatur, I. Supplementsband (Leiden 1932) s. 248 vd. No. 27.

Şerh-i miftāh: Sirācaddīn a. Ya‘kūb Yūsuf b. a. Bekr. b. M. b. ‘A. as-Sakkākī. († 626/1229)’nin Miftāh al-‘ulūm isimli eserine dair şerhlerden biri olacak. Bk. Keşf-el-zunun (İstanbul 1943) c. II s. 1762 vd. ve C. Brockelmann GAL I (Leiden 1943) s. 352 vd. No. 16, I. Supplementsband s. 515 No 16/1.

Mevākıf: ‘Adudaddīn ‘Ar. b. A. b. ‘Abdalğaffār aş-Şiddīķī al-kādī al-İcī aş Zafarī aş-Şirāzī († 756/1355), al-Mavākıf fī ‘ilm al-kalām (as-sultāniya). Bk. Keşf-el-zunun, II. s. 1891 ve C. Brockelmann GAL, II. Supplementsband (Leiden 1938) s. 287 vdd.

3) Fātih’in yaptırdığı meşhur medreseler.

4) Zenbelli ‘Alā’eddīn ‘Alī el-Cemālī efendi, 908 (1502/03)’de müfti olup 932 (1525/26) de öldü. (‘İlmiyye salnāmesi, İstanbul 1334, s. 341).

5) Keşşāf: Abu’l-ķ. Maḥmūd t. ‘O. az-Zamaḥşarī († 538/1144), al-Kaşşāf ‘an ḥaķā’ik at-tanzīl. Bk. Keşf-el-zunun II. s. 1475 vdd., Brockelmann, GAL I 289 vdd. No. 42/I (12 s. 344 vdd. No. 11) ve I. Supplementsband s. 507 ve burada zikrolunan şerh ve tefsirler.

*Mu'allim şüden-i Mevlānā Za'ifī ekābirzāderā
Der bahr-i hafīf-i müseddes*

Eyyühā'n-nās u ma'şerü'l-iḥvān
Bunu sanmayasız rivāyetdür
Gūşuñı dut laṭife vü kıssa
Bir zemānda Sitanbul içre faķır
'Alim idi musāhibüm 'āmil
Ġayret altında ölürüz hāşā
'İzzet ehli vü ḥaylı raġbetlü
Medrese ehli ḳamu dānişmend
Bir büyük molla cübbelü ḥāce
Riş ü destār ile mu'allāḳdur
*Hilyesi hoş mehāsini mahbūb
*Saḳal olur yaraşığı çün erün
Bir güzel kişi gölgesi gökçek
Sōfi fişıldusını teh şunda
Şöyle ḳorḳar başın gören cāhil
Kimi ḳorḳar kimisi hürmet eder
Hele bir yaraşuḳ kişidür bu
Laḳabıdur Za'ifī līk ḳavī
Molla yanında var idi ḳadrüm
Yoġ idi gerçi bende hiç noḳsān
Zīre aḳrānumuñ kimi mansūb⁴
Kimi ḳādī idi vü ḥālḳa re'īs
Ata binse niçe kişile biner
Gel efendi dēyü ri'āyet eder
Kimi nefsin aña izāfet eder
Kime kim devlet eyleye iḳbāl
*Arturan ḳadr-i şahsı devletdür
Aḳça vu at u don u oġlanlar
Sanki begdür 'aziz ü hürmetlü
Dēyeyin her birisini saña ben

İşidün bu hikāyeti yārān
Sergüzeştüm güzel hikāyetdür
Diñle kim var saña daḫı hisse
Oḳıyub şuġı eder idi bu haķır
Hem-nişin olmadı baña cāhil
Demezüz cāhile begüm paşa
Ḥāce idüm 'aceb mehābetlü
Su gibi içerde başuma sevgend
Yaḳalu başı ḳubbelü ḥāce
Sanasın kim hace muzallaḳdur
Lihye halvā vu görgi ġāyet ḥūb¹
Bir dutamdan ziyādesin giderün²
Yok yalan bir sözinde heb gerçek
İşidürdün salnsa ger bunda
Nitekim bāzdan bir alay çil
Kimi 'izzet kimisi ḥidmet eder
İstemez uyur iken etmek su
Yere urur güreşse nerre devi³
Baş idi 'ālī pāyede sadrüm
İlle var idi ḳayret-i aḳrān⁴
Kimisiydi müderris-i mergūb
'Alemlere içre huzūrı vardı nefis
Kimün evin dilerse anda iner
'Avn ü luṭfını bī-nihāyet eder
Lūt u pūt ile hoş ziyāfet eder
Ḳılur ulu kişi anı istiḳbāl
Māl ü mansıb arada illetdür
Ḳapusunda se'is ü seḳbānlar (v. 133b)
Efseri vü libāsı ḳıymetlü
Şemşedīn Bedre(d)dīn ḫalife iken⁵

1) Metinde : halvā görgi

2) Kenarlarda yazılan ve nereye ait olduğu açıkça anlaşılmayan beyitler yıldızlanmıştır.

3) Metinde دوی fethi ile.

4) الا ve الی yerine vezin yüzünden اله ve زید şeklindedir.

5) Za'ifī'nin, burada شمس‌الدین بدرالدین ile ismi geçen kadı Bedreddīn'i kastettiği muhtemeldir.

Olmış adları ey benüm cānum	Kimi efendi kimi sulṭānum
Baṅa ammā ḫitāb eden kişi	Be ṭalışman ḫoca demekdi işi ¹
Bulur ol kim libāsı var ʿismet	Aḫçası çoğ olanadur hürmet
Çalmadı ehl-i ʿilme rağbet hiç	Eylemez oldılar mahabbet hiç
Maʿrifet ḫalk içindedür aḫça	Māl u ḡilmān civārı bāğ bağça

İki münāsib hikāyet²

Zengin fakat cāhil bir tüccar, günün birinde, kendisini ʿilme vermiş oğluna diyor:

Çolayına gezersin iy bī-ʿār	Ne alur ne satursın iy bī-kār
Dédiler ḫāce oğlunuñ hāli	Hübür kim ʿilimdür aḫvāli
Tācir eydür beni işit yoldaş	Aḫçadur aḫça maʿrifet ḫardaş
Bu cihān zevki budur ancak bu	Çalan endişedür hemin ḫayḡu

Bu yüzden :

Sende daḫı var ise devlet ü hüş	Bir ekābir ayaḡına var düş
Āstānesin edinüb mesned	Ede-gör ḡussa seyline anı sedd
Dāmenini dütub anuñ muhkem	Bekle ḫapusını otur epsen

İkinci hikāyede bir günahsız arkası olmadığı için türlü cefalar yapıldığı anlatıldıktan sonra şu tavsiye veriliyor:

Sen daḫı ger diler iseñ niʿmet   Arḫa edin ki bulasın hürmet

Maṭlaʿ-i dāstān

Ben dedüm āḡnā ḫanı baṅa	Ki vesile ola varam aṅa
Dédi var bir ekābir ehl-i seḫā	Yem-i ihsān u bahr-i luṭf u ʿaṭā
*Rāst-ḫāmet çü serv-i bāḡ-ı bihişt	Hür-süret nigār-i pāk-sirişt
*Māha beñzetme yüzi aʿlādur	Terk-i müşebbehünbih evlādur
Nāmı ʿAbdüsselāmdur bir beg ³	Ehl-i erkānuñ ekserinden yeg
Var durur bir sülālesi ḫābil	Gey fehīm ü zekī durur ʿāḫil
Dut sözümü aṅa muʿallim ol	Tā ki ḫarc-i zer edesin bol bol
Çoḫ zemāndur ki saṅa tālibdür	Devlet ü māl neḫsi cālibdür

¹ به طالشمان خواجه . Zaʿifi'nin burada halk ağzını taklit ettiği bellidir. Dānişmend kelimesinin bu şekline, Zaʿifi'nin dili ile meşgul olacağımız zaman döneceğiz.

² Bu 27 beyitli iki hikāyeden buraya alınan beytler şunlardır: 4, 5, 7, 14, 17, 18, 19, 25. Aracümleler bizimdir.

³ Metinde: ʿAbdüsselām bir. Burada işmi geçen ʿAbdüsselām evvelâ Der-saʿâdet maliye işlerinde çalışmış ve 982 (1525/26) 'de defterdar olarak ayrılmış olan Seyyid ʿAbdüsselām Çelebi (S. ʿO. III 337) olacaktır. Ona ileride dönmeğe fırsat bulacağız.

Dédüm iy söze danışık olmaz
 Pes cüvân emrine rızâ vërdüm
 Gördüm anuñ cihānda vus'atını
 Niçe köşk ü serāylar bünyād
 Genc-i Qārūn'a ta'n êder mālī
 Uruban qarşusunda sīneye kef
 Gönlüme dëdüm oldı hāsıl kār
 Uşda bulduñ bu kerre devleti sen
 Qamı ālemde çekdügüñ zillet
 Gitdi kamu belā vü mihnetler
 Nazar êdüb çü şevketin gördüm
 Baña ol dem dëdi ki ey hāce
 Êdesin hoş ger oğluma ta'lim
 Bu yakında seni êdüb mansüb
 Be-çeşim dëdüm eyleyüb i'zāz

Gündüzün şem'de ışık olmaz
 Ol ekābir kapusına êrdüm
 Şevket ü devletini rif'atını
 Êtmiş içini dışını ābād
 Hüb mazbüt kamu ahvālī
 Altun üsküflüler durur saf saf
 İstedügüñ hemişe leyl ü nehār (v. 134a)
 Çekme gam êrdüñ uşda 'izzete sen
 Qanı hücreñde gördügüñ kılet
 Haqka hamd ü senā vü minnetler
 Dest būs êdüb ayağın durdum
 Ma'rifet sāhibi vü qadri yüce
 Saña ben çok vëreyin zer ü sim
 Qılayın halk içinde hoş mergüb
 Māha ta'lim eyledüm āgāz

Āgāz kerden beta'lim-i Pīr Ahmed Çelebi¹

Ol perī-rū semen-bere hāce
 Gāh şehri ü gehī qoru gehī bāğ
 Gāh Çekmece'de kılub mesken³
 Mansıb ümmīdi ile ben miskīn
 Gördiler sa'yumu êdüb tekrīm
 Her kitābı ki okıyub êde temām
 Ben dağı kāsıd êdüb niçe eyyām
 Yahnūz ol degül niçe huddām
 Hele sa'yumla ihtimām êtdi
 Geçdi bir gün ü iki gün üç gün
 Her emirdür çü vaktine merhūn
 Pes dëdüm nefsüme ekābirdür
 Eyiliserdür ol saña in'ām
 Saña hüd eylemiş durur niçe 'ahd
 Sabr kıll eylemegil isti'cāl
 Bir iki gün bu nev'e geçdi zemān
 Yine evvelki gibi hoş ta'lim

Oldum olub anuñla êrte gëce
 Gāh Eyyüb u bāğçe² idi durağ
 Okıdurdum mesā vü subh anı ben
 Cidd ü cehd eyledüm ziyāde hemīn
 Dëdiler āfirīn zehī ta'lim
 Saña gelsün hezār aqça müdām
 Kıldum añlatmada 'aceb iqdām
 Bilesince okırdı subh ile şām
 Bir kitāb okıyub tamām êtdi
 Ne gümüştü geldi baña ne altun
 Olma maqsūda êrmeseñ mañzūn
 Çokdur işğāl sanma ki birdür
 Olmaya ki êdesin varub ibrām
 Êdiserdür senüñçün ol çok cehd
 Êtme ta'limde saqın ihmāl
 Birine dağı başladı oğlan
 Qāsıd u sa'y êtdüm eyleyüb tefhīm

¹) Metinden anlaşıldığına göre Pīr Ahmed Çelebi'nin 'Abdüsselām'ın oğlu olması muhtemeldir.

²) Vezin yüzünden باغچه yerine باده.

³) Bunlar da 'Abdüsselām'ın mülkü olan yerlerdir (bk. S. 'O. III 337).

Lik kim gelse taşradan içerü
 Fi'l-mesel kelbi gelse hoş ta'zîm
 Mâhasal kıldum aña hizmetler
 Baña dâ'im 'ivaz bu hizmetçiün
 Bende himmet metâ'in ol naqda
 Bekledüm kapusın niçe eyyâm
 Ola kim rif'atuma ola sebeb
 Çok zemân işbu nev'ile gitdi
 Mâhasal altı yedi oldu kitab

Getürür sanur idüm aq ya saru
 Edüb eyler idüm aña tekrîm
 Tâkatum yêtdügince hürmetler
 İnşa'allâh idi gümüşt altun
 Satdum olunca bend bu 'aqda
 Hizmet eyleyüb aña subh ile şâm
 Dêyü çekdüm kemîne haylı ta'ab
 Bir kitâba dağı şurûc êtdi
 Öğrenüb bildi hoş su'al u cevâb

Âmeden-i resûl ez-ân ekâbir

Nâgehân geldi bir perî-reftâr
 Pes elif kâmetini lâm êtdi
 Dêdi beg hazreti hûce baña
 Sîm ü zer dêmege hicâb êtdüm
 Dêdüm âhîr aña ki iy server
 Kıymetin cevherüñ bilür sarrâf
 Vardı geldi dêdi ki beg ister
 Añladum ki olırsar baña nef'î
 Meger ihsân edüb baña in'âm
 Varıcaq kıldı baña hoş ta'zîm

Âdemî-sûret ü melek-güftâr
 Dêdi hem beg saña selâm êtdi
 Neyse maqsûdı söylesün saña
 Ne dêsem dêyü izdırâb êtdüm
 İy güneş-şal'at u kâmer-peyker
 Ben ırakdan ne hâcet urmaq lâf
 Seni gel iy re'is-i ehl-i hüner
 Varub êrdüm huzurına def'î
 Kılmaq imiş murâdı ey hoş-nâm
 Haylı luğf eyledi vü çok tekrîm

Der beyân-i ihsân-i ekâbir

Der-i gencine açılıb niçe gün
 Ol kadar eyledi baña bahşîş
 Diñle anuñ seğâsını saña ben
 *Dutan oğlan sözini eblehdür
 Üç yıl êtdüm ger oğluna ta'lîm
 Ol kadar kim hisâb ile olmaz
 Hele biñde birin saña dêyeyin
 Luğf u in'âm u bahşîş ü ihsân
 Ne oldı diñle baña olan 'â'id
 Kâlem alub ele hisâb êtdüm
 Eyledüm cümle darb edüb taqsîm
 Baña şehriyye sâliyâne ile

Doldı bahşîşle kâse-i gerdün
 Ki anı gözler degül durur görmiş
 Dêyeyin dut kulağun baña sen
 Zenne uyan da aña eşbehdür¹ (v. 134b)
 Lik in'âm kıldı çok zer ü sîm
 Defter ile kitâb ile olmaz
 Defter uslûbı üzre hoş sayayın
 Genc-i cüdin ki kıldı baña revân
 Hârc edüb defter eyledüm kâğıd
 Hâsilum defter ü kitâb êtdüm
 Bildüm âhîr ne olduğın teslim
 Cübbe yevmiyye vü imâme bile

1) Aynı hatla kenara yazılmış olan bu beytin en münasib yeri bu olsa gerektir. Bununla beraber buraya da pek uygun gelmiyor.

Günde bir akça altı pul yedi haşv   Oldı fehm êt ki yok kalemde sehv
Gerçi bu üç yıl içre çekdüm renc¹   Lîk cem eyledüm 'acā'ib genc
Çünkü cem^c oldı cümle hāsıl-ı māl   Diñle ne_êtdüm ben anı aħir-i hāl
Buldum arayı bir yeri hālī   Üç yıla dek bu cem^c olan mālī
Bir defîne düzüb tılsım êtdüm   Anda bir levh kıoyuban gitdüm
Yazdum adın ekābirün aña   Nice êrdüğini bu māl baña
Hüb tārīhile beyān êtdüm   'Ālem içinde bir nişān êtdüm

Hātıme ve güften-i pend ü mev'ize vü tārīh²

İmdi ol haıttı göricek aña   Çeşm-i 'ibretle bakuban daña
Māldan kimse behre-mend olmaz   Baña kalmadı saña da kalmaz
'Ākıl iseñ tevekkül evine var   Beg kıapusına varmağıl zinhār

Zirā ekābirde :

Hüb güftār u turesi mevzūn   İçi pürdür velik sihr ü füsūn
Yüze gülüci ādem aldayacı   Durmaz 'ahd êtdüğine yalancı
Kimseden kırkımayub üşenmez iken   Êdinürler yalanı san'at ü fen
'Ad(l)le begler ikāmet eyleseler   Hoş idi istikāmet eyleseler

Bunlar arasında böyleler varmış, fakat :

Lîk ben gördüğüm budur ki dēdüm   Niçe eyyām yanında bile idüm
Doğru söz ēgrilere gelmez hoş   Doğrular doğru söze dutar gūş
İy Za'ifî Hūdādan iste müdām   Beglere dağı ol vērür bil kām
Şol zemān kim bu sergüzeşt-i ğarīb   Hātım u 'izzetle baña oldı nasīb
Kim su'al êtse terk-i kesretten   Yā cevāb ister ise hicretten
Yıl doķuz yüz yirgirmi doķuz idi   Dağı doķuz ay olsa otuz idi³

عمرالله عمر صاحبہ

4 قد كتبت الكتاب لكتابه

Gel du'adan unutma kıardaşuñı   Hayr ile añ eşüñi yoldaşuñı (v. 135a)
Aña rahmet ki bir du'ā eyler   Ni'met-i Haķ ile beni kıoylar

Mülāzim şüden-i Za'ifî bā-heme dānişverān-i müftî 'Alî çeledi

Der bahr-i hezec

Ekābirden çü gördüm yok baña sūd   Pes oldum faķrūme rāzī vü hoşnūd
Çekişmişdüm faķarla pes barışdum   Zarūrī yine yārāna kıarışdum

1) Metinde : کرچه که بو

2) Hātıme'den alınan beytler şunlardır : 1, 2, 10, 13, 14,15, 16, 19, 22, 23

3) 30. Rebi' I 929 (16. İI. 1523)

4) Bū beytin manası şudur: Bu kıtap yazanı tarafından yazılmıştır; Allah sahibinin ömrünü uzun kılsın.

Ekābir nāmını yād étmez oldum   Her istenen maḳāma gitmez oldum
 Gehī bahs u ta'allüm gāh ta'līm¹   Geh ifhām u tefehhüm gāh tefhīm
 Édüb tahsíl vaḳtı 'ilme raġbet   Dem-i ta'tilde geh-gāh sohbet
 'Ubūdiyyet maḳāmında ḳoyub pāy   Bu üslüb üzre geḳdi bir niḳe ay
 Meger kim érdi taḳdīr-i İlahī   O cümle kā'inātuñ pādşāhı
 İlahu'l-halk ol Ḥallāk-i muḳlaḳ   Dil-i Hünḳār'a ilkā eyledi Haḳ
 Ki müftī hazreti ol pāk-mezheb   Mülāzim vère dānişmendlerin heb
 Çü emr-i şāha mollā oldu cāzım   Ḳamu şāgirdini vèrdi mülāzım
 Pes oldılar mülāzım cümle yārān   Ḳamunuñ hāḫırına érdi ferhān

Vefāt kerd[en]-i merhūm mevlānā müftī 'Alī Çelebi

عليه الرحمة والشفرة

Zemān çok geḳmedi mollā-yi zī-hilm   Vefāt eyledi ol ser-çeşme-i 'ilm²
 Ḳamu ḳalduḳ yetīmān u ġarībān   Haḳır ü künc-i ġamda bī-nasībān
 Kimümüz ḳaldı bī-tafsīl-i mücmel   Kimi sundı ekābir zeyline el
 Tasavvuf rāhına ben sālİK oldum   Meşāyih sohbetinde zevḳ buldum
 Gehī ḫalvet gehī 'uzlet gehī zıkr   Gehī kesret gehī vahdet gehī fikr
 Bu ahvāl üzre oldum niḳe eyyām   Baña bir gece yārān étđi ibrām
 Ki var sende hikāyāt u ḳıssa çok   Bize yaz ḳıssa-i 'Işḳı vü Ma'sūḳ
 Bir az gün naḳd-i 'ömrün āna harc ét   Anı inşā tarīḳi üzre derc ét
 Pes ihvān iltimāsile kemīne   Bu ḳıssa mührini ḳazdum nigīne
 Anı nesr eyledüm çün dürr-i mensür   Ki_ede çün şeb-çırāġ āfāḳı pür-nür

Hem ehl-i sohbet mevlānā Za'ifī'rā āfirin ḫāndend³

Çü nazm olub oḳındı Fāl-i mürġān   Dédiler āfirin tahsīn yārān
 Ḳılıb tahsīn meclis ehli yekser   Du'ālar étđiler çok āfirinler
 Ki böyle az vaḳıtta nazm-ı şīrīn   Selīḳi⁴-tab^c söyler böyle rengin
 Mücīb oldu kimi pes kimi sālil   Kimi sāmī^c kimi şīrīn kā'il
 Édüb şeb tā seher fāl ü tefe'ül   Ağızlar ġonçeveş açıldı çün gül
 Çü buldı Fāl-i mürġān böyle encām   İşit kim nicedür bāḳī ser-encām

1) Metinde: تعلم و كاه

2) S. 137, not 4'te zikredildiġi gibi müftünün ölümü 932 (1525/26)'ya isabet ediyor. Yerine Kemal Paşa-zāde geḳti.

3) v. 135 a 13 - 149 a 4'deki Ḳıssa-i 'Işḳı vü Ma'sūḳ, içinde bir çok manzum parçalar bulunan mensur bir hikāyedir. Bu ḳıssa hayal mahsulü olmaḳla beraber, aynı zamanda doğrudan doğruya Za'ifī'nin hayatiyle ilgilidir. Za'ifī, ilerde de tekrar dönceğimiz bu ḳıssa ile -kendi sözlerine bakılırsa -«ehl-i meclis» de pek muvaffak oldu. Dostların teşvikiyle bir «Fālnāme-i mürġān» yazmaġa ḳarar verdi ve bu işi iki gün zarfında becerdi. (149 a 8-152a 8)

4) سليق (!)

Za'îfî yedi yıl mülâzim o'duğın begân eder

Şehenşeh pādşāh-ı rub ^c -ı meskūn	Süleymān hān sultān-ı humāyūn..
Demiş kim müfti-yi mevlā müretteb	Mülâzim kıla dānişmendlerin heb
Ērişdi müftiye çün emr-i sultān	Pes oldı emr-i şāha bende-fermān
Ĥudā vērsün aña ĥuld-ı berini	Ki eyledi mülâzim her birini
Huzūr eyledi pes yārān-i māzī	Kimi oldı müderris kimi kāzī
Kemīne ben fütāde pāy der gil	Mülâzim yürüdüm bikes yedi yıl
Şunuñ kim mesnedi var buldı qadr ol	Ayağda qalmış iken oldı sadr ol
Hicāb ėtmeyüb itişdi girişdi	Merātib qaṭ ^c 'ēdüb qadre ėrişdi
Benüm ne mesnedüm vardı ne mālum	Kimesnem yoğ idi 'arz ėde hālum
Beride dil elüm kūtehdi gāyet	Yoğ idi kimsenem kıla himāyet
Ol esnāda olub hālume meşğul	Ēderdüm şuğl-i her ma'ḳul u menḳul
Mülâzim yedi yıl oldum fütāde	Çekerdüm kılet-i zād u zevāde
Şuñā degin ki yārān heb sürüldi	Kazā tedsris ḳamuya vērildi
Hemīn bīçāre ben ḳaldum mülâzim	Efendiye pes insāf oldı lāzım
Demiş ḳılsun du'āyı ėrte gece	Yeñi cā köhneye olsun Yeñice ¹
Ēdüb pes 'arz Sultān-ı cihāna	Ne dēdi kim bilür ol ulu hāna
Vuḳū'ı üzre hālüm ḳılsa i'lām	Ēderdi şāh baña çok in'am
Beni dest-i şeh atmazdı kenāra	Uçurmazdı olur olmaz diyāra
Baña sedd-i remaḳ iç ėlde Sultān	Vērürdi ḳılmaz idi şöyle giryān

Za'îfî Yeñice-Vardar'da yigirmi aḳçalıḳ medreseye müderris oldı

Mülâzim olmuş idüm çün yedi yıl	Baña medreşe vērdi Şāh-ı hoş-dil
Varub Yeñice-Vardar'a gitdüm	Çü eskidüm yeñice yāra gitdüm
Meşāriḳ Şerh-i tecrīd ü Meṭālī ^c	Dēdüm Sadrü's-şeri'a hem Tevālī ^c 2
Oturub anda şuğl ėtdüm iki yıl	Ēdüb ta'lim her ṭullāb-ı ḳābil

1) Yeñice = Yenice Vardar, Selānik'in şimālî-garbisinde bulunan bugünkü Ghi-annitsa. Metinde bir tecnis yapılabilmesi için kısaltılmış şekilde kullanıldı.

2) Bahsi geçen eserler şunlar olacak :

Meşāriḳ: Raḳiaddīn a.'l-Fadā'il al-Ḥ. b. M. aş-Şağānī († 650/1252), K. meşāriḳ al-anvār an-nabavīya min şihāh al-aḥbār al-Muşṭafaviya. Bk. Keşf-el-zunun II 1. 1687; Brockelmann, GAL I s. 360 vd. (I² s. 443 v.d.) No 21/b ve I. Supplementsband s. 613 Nr. 21.

Şerh-i tecrīd: Abū Ca'far Naşraddīn M. b. M. al-Ḥasan at-Tūsī († 672/1274), Tacrīd al-'aḳā'id (al-kalām).

En mühim şerhleri bunlardır: Maḥmūd b. 'Ar. al-İşfahānī († 749/1348) aş-Şarḥ al-ḳadīm ve 'Alī b. M. al-Ḳuşḳī († 879/1474), aş-Şarḥ al-cadīd. Bk. Keşf-el-zunun I (İstanbul 1941) 346 vdd.; Brockelmann GAL I s. 508 vd. (I² 670 vd.) No. 8/II,2 ve I. Supplementsband s. 925 f. II,2.

Meṭālī^c için bak s. 137, not 2.

Güşāde-ṭab^c çün misbāh¹ rüşen
 İçeri girdi çün peyk-i revende
 Rikābından zemīn üzre koyub pā
 Saçub minḳār-ı terden ‘anber-i huşḳ
 Sipīd-endāmu şekker-gū miyān-bend
 Çü mürğ açdı elümde bāl ü şeh-per
 Meveddet müşkini dil sengi ezmiş
 Ser-i nāme benām-i pāk Yezdān
 Bu mevcūdāt u ekvān mübdī’i ol
 Dürūd ol cümle ‘ālem ef’ālna
 Sabā peykile irsāl oldu ey zāt
 Selām olsun saña ta’zīmlerle
 Vusūl-i nāmeden soñra dalı siz
 Ki Sulṭān-ı cihān u rub^c-i meskūn
 Bula çün bu sefer ḫayrile encām
 Dutasız çünki gūş-i hūş bize
 Efendiye biz ikrām eyledük bol
 Diyār u dārı teşrif ét demüñle
 Çü açub okıdum mektūbı dürdüm
 Dédüm ben bir zemīn ol āsmāndur
 Eşigine kaçan hemser olam ben
 Benem bir ḫāk-i pā ol tāze gülşen
 Yine dédüm ki cāna ten gerekdür
 Mesel şemsün yoğ iken pertevine
 Güneşdür bir reff^cü’ş-şān-ı rüşen
 Güneş hoş ‘ālī ḳadr iken felek-vār
 Oturub medresemde şuğl éderken
 Suvār-i bād-pā bir şahs-i zinde (v.152b)
 Elüme sundı bir nāme hoş-inşā²
 Kalem mürği pür étmiş kāğıdı müşḳ
 Fasīh ü hoş-zebān şirin çün ḳand
 Rumüz ü nūkte pür-ziver serāser
 Pes ol müşḳ ile kāfūr üzre yazmış
 Ki oldur cümle ins ü cinnē sulṭān
 Bu maḫlūḳāt u devrān münşī’i ol
 Cem’ēn enbiyā vü mürselīne
 Bu cānibden hedāyā-yi tahiyyāt
 Hezār ikrām u yüz tekrīmlerle
 Direng étmeñ ol éde érişün tiz
 Sefer ‘azmindedür Şāh-ı humāyūn
 Göresiz çok fevā’id çok ikrām
 Teraḳḳiler ola mansıbdā size
 Sizi pes bu sebēbden ḳıldı ma’zūl
 Müşerrēf ḫānemüz ḳıl maḳdemünle
 ‘Avāḳıb fikr édüb bir lahza durdum
 Gubār-i reh ben ol şems-i cihāndur
 Ki ḳadrı ‘ālidür bu nūh-felekden
 Musavver rūh ol ben bir ḳuru ten
 Hemişe rūh bi-ḡam şen gerekdür
 Ziyā her gün vērür derviş evine
 Ne noḳsān pertevine zerrelerden
 İner derviş evine eylemez ‘ār

Sadrü’ş-şerī^c: Burhānaddīn Şadr aş-Şarī^c a al-Auval (7. asır), Viḳāyat ar-rivāya fī masā’il al-Hidāya

Bu kitaba torunu ‘Ubaidallāh b. Mas‘ūd Şadr aş-Şarī^c a at-Tānī († 747/1346) da bir Şarḫ al-ḳāya yazmıştır.

Bk. Keşf-el-zunun II. s. 2020 vdd.; Brockelmann GAL I s. 377 (I² s. 468), I. Supplementsband s. 646.

Tevālī^c: Abū Sa‘īd ‘Al. b. ‘O. b. M. b. ‘A. a’l-Hair Nāşiraddīn al-Baidāvi († 685/1286), Tavālī^c al-anvār min maḫālī^c al-anzār. Bk. Keşf-el-zunun II s. 1116 vd; Brockelmann GAL I s. 416 vdd. (I² 530 vdd.) Nö. 25 VI ve I. Supplementsband s. 742 No. VI.

1) Mişbāh kelimesi ile aynı zamanda medreselerde okutulan kitaplar hatırlatılmaktadır. Bk. Brockelmann, III. Supplementsband, (Leiden 1942) s. 986 vd. ve Keşf-el-zunun II. s. 1703 vdd.

2) Sonradan gelen beyitlerden anlaşıldığı gibi mektūbu gönderen o zaman Diyarbekir beğlerbeği olan Mehmed paşadır. Bu da sonra göstereceğimiz gibi Sofi Mehmed Paşa olsa gerektir.

Za'îfî İstanbul'a gelüb yine diyâr-ı 'Acem'e gitdügin beyân eder¹

Reh-i İstanbul'a oldum revâne	Erişdüm pes ol ulu âstâne
Pes êrdüm ulu 'izzet mahfiline	'Utârid nitekim meh menziline
Yüzi nûrından oldı dil müneyver	Hatı 'ıtrından oldı cân mu'athtar
Ferah vèrdi hoş enfâs-i nefîsi	Celîsi oldum âhır hem enîsi
'Acem milkine 'azm êtdüm çü Hünkâr	Şu leşkerle ki pür sahrâ vü kühsâr
Sülük êtdüm olar râhına bende	Çü geçdüm bahri keştî ile ben de
Süvâr oldum getürdiler baña esb	Mükemmel rahtı ihsandı degül kesb
Şütür hayme vü hizmetkârlarla	Yöneldük asker ile pes ol êle
Yeniçeri yürüsün gayr yoldan	Dèdi Şeh gitdiler pes sağ kıldan
Emir çün böyle oldı fahr-i nâsa	Ağayile erişdük pes Sivas'a

Hünkâr ile leşker Hamedan ve Bağdad'a gidüb Za'îfî Sivas'da kaldı

Sivas'a geldi pes emr êtdi Hünkâr	Ağaya vü yeniçeriye ilğâr
Koyub esbâbile pes ba'zı âdem	Dèdi ol bunda sâkin otur epsem
Ve lîkin devlete iqbâl êdesin	Gelem çün üç gün istikbâl êdesin
Dèdüm ger üç yıl eglenseñ de ey hoş	Tevak্কuf eyleyüben gitmeyen uş
Olar gitdi vü kalduk biz ol êlde	Gèce gündüzdi fikr ü zikri dilde
Olar Tebriz'e vü Ucan'a êrmiş	Hamedan şehri vü Bağdad'a girmiş
Necef Bağdad'ı alub Âli 'Osmân	Kamusin feth êtmîş şeh Süleymân
Çü sâl oldı nısıf pes geldi safha	Ki müşkin-hâme yazmış sim-levha
Ki baña Padşâhum kıldı ihsân	Beg eyledi Haleb milkine Sultân
Çü bir hafta bu uslûb üzre gitdi	Diyaribekr'e beglerbegi êtdi
Pes imdi nâme çünkim ola vâsıl	Bu êldedür size maşsüd hâsıl
Ki erkân bundadur dîvân bunda	Çamu a'vân u hem a'vân bunda
Bir az altun da irsâl eyledüm ben	Anı yol harçlığın êdinesin sen
Çü yok tafsîle hâcet kıldum icmâl	Dürüş êtmeyesin gelmekde ihmâl
	(v. 153 a)
Hem anda olan esbâb u gulâmân	Çamu gelsün sizünle bile olan
Açub çün okıdum mektûbı dürdüm	Durub yol kaydını yârânla gördüm

Za'îfî Sivas'dan Diyaribekir paşası Muhammed paşa'ya vâsıl oldu

Levâzım neyse alub cümle gördük Dağı egleñmeyüb biz yola girdük

1) Burada bahsi geçen sefer altınca sefer-i humâyun yahutta Irakeyn seferidir. Metnimizde zikrolunan yerlere şu tarihlerde vâsıl oldu: Üsküdar'a geçtikten ve 13. Haziran 1534 (1. Zilhicce 940)'de hareket ettikten sonra Sivas 8. Ağustos, Tebriz 28. Eylül, Ucan 29. Eylül, Hamedan 29. Ekim, Bağdad 30. Kasım 1534. (Sefer rûznamesi, J.v. Hammer, Geschichte des Osmanischen Reiches, Pest 1828, 3. cild, s. 678 vdd. Ayrıca bak. Mecmû'a-i münğâ'ât es-selâtin-i Feridün beg (İstanbul 1274) I. s. 584 vdd. ve 'Alî, Kühn ül-ahbar, Üniversite Ktb. T.Y. No. 5959, v. 253 vdd.

Erişdüm çün varub ol āstāne Müyesser çün cemālin görmek oldı Ne kadrum var velī varumdan artuk Sürür u behcet ile geldi ber pā Müşerref eyledün bizi demünle Nicedür hālünüz yol zahmetinden Souk ālāmını beñzer imiş siz

Safā geldi vü ferhān cism ü cāna Gözüm gönüm sürür u nūr doldı Baña luḡ ētdi miḡdārumdan artuk Dēdi hoş geldün iy ustād u mollā Şeref vėrdün mübārek maḡdemünle Sizi gördük gidüb ġam oldu dil şen Ne zahmet çekdünüz kim yolamış siz

Tagayyur çehrenünüzde var nihāyet Mübārekdür ḡudumuñ maḡdemün sa'd

Büzülmüş beñzünüz hem daḡı ġāyet Yanumdan eksük olma daḡı minba'd

Dēdüm iy kāmkar u iy cuvān-baḡt Hudā yāver saña ez fevḡ ü ez taḡt Yüzündür çeşmümün rüşen çirāġı Visāluñdur bu cān gülzār u baġı Gerekmeyen sen gülsüz bu bülbül Ḳo ben aġlayayın sen gül gibi gül Yanub çün şem' dērsem serġüzeştüm Yanar pervāneveş eyvān-i heştüm Ğamundan aġlasam şendür güler nās Baña zehr içürür bu çerḡ taş taş Dēdi uzat sözüñi kes' yaşıñı Ki söyündürür ābum āteşüñi

Diyaribekr yolında Za'îfi vāḡi' olan vāḡi'aları Muhammed paşaya hikāye ētdi

Pes urdum ben suḡan ḡasrına bünyād Der ü divārın ētdüm cümle ābād Dēdüm şol dem ki ērdi baña nāme Ki anı söylemiş iki dillü ḡāme Çü diñledi sözün sem'-i ḡabūlum Ḳapuña pes murād oldu vusūlum Hemīn lahza vu ān ḡılmayub ārām Sefer esbābın ētdüm cümle itmām Levāzım neyse ḡamūsın görüb uş Dutub gitdük Ḳara Amid yolın hoş Hem ol ġün cemre düşmişdi hevāya Ki olmuşduk¹ süvārān bād-pāye Hevāda nermi kuvvet vardı tende Dürüşdi anda süst oldu bedende Ḳar at ḡarnında idi ērdi pes şām Erişdük bir kuye bi-vakt aḡşam Dēdiler daġlardur yollarunuz Dipidir ḡar saġ u sollarunuz Size gitmekden oturmaḡdur evlā Ki yolunuz durur gitdükçe bālā Bu eydür yol eri yolda gerekdür Belāyı yolda çekmek yegrekdür Degüldi kimsemüz bu rehden āġāh Reh-i bi-rāha 'azm etdük seherġāh Saḡın rehbersüz olma rāha sālīk Ki rehbersüz olanlar oldu hālīk Sefer ētme ḡış eyyāmında 'āḡıl Otur epsem ocaġında du'ā ḡıl 'Aduv-i dīndür berd iy bürāder Urur yaḡdan saḡın ey dōst ḡancer Yürüdük berf üstinde piyāde Ḳar idi altı ḡarışdan ziyāde

1) اولشدك

Ėrişince düm-i nize zemine
 Gece erince gitdük olgün El-haqq
 Çeküb zahmet gelüb bir küye erdük
 Devāb u biz önince kılduk arām
 Gidelüm türke gitdi kārban heb
 Çü şir-i ner uralum rāha pence
 Dédüm bustānda bitmez cān-i ādem
 Hoş olunca hevā sabr et duralum
 Tebessümle dēdi ol merd-i bī-rāh
 Ėteğine çeküb çün küh pāyı
 Ne souk şiddetin görürler iy yār
 Uruldı ata zīn yüklendi yükler

Bu miqdār idi ölçdüm ben kemine
 Yüridük ola bir fersah yer ancak
 Devān bir hāne-i dihqāne girdük
 Seher yoldaşum etdi baña ibrām
 Hevā hoş oldu kar yağmadı bu şeb
 Gidelüm kārbanuñ dēr peyince
 Degüldür kelle-i merdüm kelek hem
 Pes andan rāh tedbirin görelüm
 Sever oturmak ehl-i ilm hergāh
 Vākār ile geçürler yıl u ayı
 Ne ıssı zahmetindendür haberdār
 Binüñ ata olalum size rehber

*Kürd kulağı nām dağ¹ belinde mevlānā Za'ifi bir kış gecesinde kalub
bir tō'ifeje rehber olduğın beyān eder*

Te'essürle sözinden ol cuvānuñ
 Bir az gitdükde pes yıkıldı bir at
 Kimi baş kimi dutub kıyruğundan
 Adem yerde düşe-başladı hayvān
 Anuñ anda ve bunuñ bunda düşer
 Düşe-kalka erişdük kārbanā
 Ne yol bellü ne rehber var 'ibāda
 Eyitdiler bize hoş geldünüz siz
 Nemedleri döşenmiş koşa koşa
 Olar gibi döşedük pes nemedler
 Ki atlar geçmekiçün olsun āsān
 Belā kuhsārına düşdüm çü yine
 Yağar kar yel eser tūfān-i 'ālem
 El ayak dutmaz oldu pes soukdan
 Ne dağ koğu var kim ola mesken

İzin izleyü gitdük kārbanuñ (v. 153 b)
 Degül āna ki olısdur bu kerrāt
 Anı kaldurdılar kim gam ile şen
 Belā zincirine bend oldu ihvān
 Düşeni refine pes yāran üşer
 Kamu sürçe-düşe gitdük yabāna
 Ne iş görmüş bir ādem var arāda
 Anı siz dağı işleñ ki işlerüz biz
 Dēdiler iy nemedlü sen de döşe
 Biri birimüze kılduk mededler
 Nemed döşedi kar üstine insān
 Yoruldum gam dağına çıkā-ine
 Açuk çıplak dağda ne etsün ādem
 Kamumuz kaldı dembeste furū-ten
 Ne taş koğu var vurdur ki ola
me'men

Ne bir kuy var sıgancağ ola bize
 Kamunuñ tākātı olmuş-iken tāk
 Meger yelden açılmış bir taraf küh
 Bir āhar cānibe kıldum nazar ben
 Meger kim yol imiş ol fi'l-haқиka
 Ümidi kesdi cāndan cümle yāran

Ne yer var berd-i düşmenden girize
 Ėrişdi pes gece ol hālde çak
 O semte gitdiler pes halk enbüh
 Yol anlayub o semte gitdi bu ten
 Gelün yol bu durur dēdüm refike
 Helā(l)laşdük kamumuz anda olan

¹⁾ Bugün Sivas vilāyetinin Deliktaş kazasında bir Kürt kulağı vardır. (Bkz. Fahrettin Başel, Sivas Bülteni, Sivas 1935. Sivas vilāyeti haritası)

Dédüm cān mı ʿaziz size yāhud māl
 Yıkub yükü bırağdum rahtı anda
 Belī cān isteyen terk eylesün māl
 Yürimekdür dēdüm nāfi bu gece
 Kebāb için var idi yükde bir şiş
 Çığır yok izi örtmiş qar yağar
 Ayağ kara batar êtdükçe reftār
 Bulurdum ol demirle çığırı heb
 O dānişmend ü iş bilmezi iy māl
 Dērem ben önlerince Allah Allāh
 Yoruldum dizüm üzre yürimekten
 Dēdi ben bu işe kâdir degülem
 Ben Allah dērem anlar dēr efendi
 Nemedle yürimekten yorılır er
 Zemān geç oldu hiç kalmadı tākāt
 Ger az vusʿum velī varumdan artuk
 Kātı bī-çāre olub otururken
 Hemīn dört şahs oldu anda peydā
 Sebeb ne oldu dēdüm kim geldünüz
 hoş

Dēdiler geldi küye bugün adem
 Ki kaldı bu gece dağ üzre bir kavm
 Sizi isteyü geldük dēdiler pes
 Birin önde birin ortada anuñ
 Süvār olmağda düşdüm iztirāba
 O şahsile varub pes küye êrdüm
 Çü êrdüm anda ben tannūr-ı nāra
 Yağar koysañ içine ger demür taş
 Kül êder yakduğı cismi ger āteş
 Souk derdine dermān nārdur nār
 Bir az ten yumışub cān oldu rāhat

Pes istedüm haber yoldaşlardan
 Kimi pervāne olub kimümüz şemʿ
 Sabāh olub çün êrdi rüz-ı rüşen
 Hevā sâkin cihān pür nūr kıldı
 Bir az iş bilür adem kim dutar semʿ
 Bulı-bildüklerin getürdi merdān
 Hem anda bize tâbiʿ olmayandan
 Kimisi elden ü kimi ayağdan

Eyitdiler ʿazizdür cān beher-hāl
 Ne var esbāb kāmusun yabānda
 Naʿim-i cennet uman atsun aʿmāl
 Harāret defʿ êde tā berdi hāce
 Anuñla kıldum ol gece ʿaceb iş
 Soukdan kimsede yok pāy-i reftār
 Çıkarsam ol birin bu biri batar
 Yürürdüm dizlerüm üstine yabyab
 Kamuya rehber êtdi ol şeb Allāh
 Efendi dēr olar arzumca hergāh
 Dēdüm olsañ revā rehber yine sen
 Bu işe yarar olmaz her bir adem
 Yürüyü yürüyü tākāt tükendi
 Soukdan ölürem gitse nemed ger
 Ki çoğ êtmış idüm saʿyümde dikāt
 Çalışdum çok miqdārumdan artuk
 Dönüb eflāka yüz el götürürken
 Dēdüm vērde meded Allah teʿālā
 Bu tūfānda vü bī-vakt gecede uş

Dēdi varuñ küye yol gösterün hem
 Ki çekdiler belālar kātı bu yevm
 Dēdüm birine gel benümle iy kes
 Kodum birin soñında kārbanuñ
 Basub çegnine pā kodum rikāba
 Niçe ibrām ile bir eve girdüm
 San oldu garķ bu ten nūr-i nāra
 Şitāda fākihedür līkin āteş
 Soukda kalmışadur līk cānbağş
 Şitādadur gülistān hūb gülzār
 Souk derdinden êrdi cisme sihhat

(v. 154a)

Dēdiler dutdı herkes kuyde mesken
 Pes olduq cümle yārān bir yere cemʿ
 Bırakdı cevşenini berd-i düşmen
 Sürür u nūr ile āfāk doldı
 Getürmekičün esbāb eyledük cemʿ
 Kar altında kalan hod buldı husrān
 O gece kaldı ol dağda furū-ten
 Çıkub kıldı ayın u zār u şīven

Nicedi Kurd kulağı hāze nice Bize tıfşanlar aldurdu o gēce
 Geçüb Turna çayından² yola gitdük Bir az günden Malatya'ya yētdük
 Qamu uğradı derd-i çeşme El-hak Ki aldı göz nurın ak kara bakmak
 Kimi hoş oldu fasma etmedin kās Kimi olmadı etmeyince ol fasm

*Gühüz dağında³ yūzer boyı miqdārı birden kılavuz ve 'Alī beg⁴ kar
 üstinden Gührüz suyına⁵ düşüb kārban ol karağı gēcede bi-dermān
 ve bi-rāh kaldūkdā Hak te'ālā mevlānā Za'ifī bulara sebab-i hālās
 ētdüğünün beyānidür.*

Gemile pes geçüb āb-i Fırat'ı San içdük anda bir āb-i hayatı
 Bir az günden varub Gölcüğü⁵ ērdük Ne yazıldısa başumuza gördük
 Dēdiler yolunuzda ulu dağ var Olur bir günde geçmek anı düşvār
 Dağ ortasında vardur bir ulu hān Gerek bir şeb olasız anda mihmān
 Velī zād u zevāda anda yokdur Bu günler anda tufān kar çokdur
 Ya bunda oturuñ bizümle bir ay Ya azuk çok getirün bu durur rāy
 Dēdüm yok bunda durmaklığa⁶ tākāt Eger gidersevüz olur hemākāt
 Eyitdi yoldaşum gitmekdür evlā Görür ser her ne yazdı Hak te'ālā
 Hemin tedbir budur kim kılavuz Alavüz rehber olsun bize tā rüz
 Varur ādem kazā geldükde karşı Getürür çok ferah kişiye kaygu
 Gelecek gussa için çekmegil gam Erecek şenlik için olma hürrem
 Ki da'im her gamun sonı ferahdur Ferah sonunda nitekim terahdur
 Dēdüm imdi yemin kesdükde atlar Yola 'azm eyleyelüm gece biz er
 Gerek ammā kılavuz ola bi-kayd Ki aña kayd biz kavma olur keyd
 Çü atlar kesdi yem olduk süvārān Sülük ētdük yola pes cümle yārān
 Kılavuz dedi Gührüz dağıdur bu İtā'at şaha etmez dağıdur bu
 Kılavuzı katub önüne gitdi Se'ishānesin aña vērđi yētdi
 'İvaz ol gēce giyeh⁷ etmek ister Anuñcün rehber olub gitmek ister
 Eyitdüm kılavuz tenhā gerekdür Yürüyüb önce bi-pervā gerekdür
 Gēceyle gündüzin hıfz eylesün tek Atuñā hidmet emrinden elün çek
 Sözüm dutmadı düşdük ardına heb O gitdi biz dağı ardınca yabyab
 Şuñā dek kim ırağ idi sehergāh Önümce dēdi nāgeh bir kişi āh

1) Burada müellifin ne söylemek istediği karine ile anlaşılıyorsa da bu tabir hakkında malumatım yoktur.

2) Yerini tesbit edemedim.

3) كهروز ، كهروز داğı ve suyu; yerini tesbit edemedim.

4) 'Alī beg'in kimin olduğu tasrih edilmiyor.

5) Malatya—Ergani-Maden yolundaki Gölcük.

6) دو مغلغه.

7) giyeh (?): كيه

Birisi dağı ardınca dedi hay
 Çeküb atun inanın gördüm ağa
 Tekerlenmiş kar üstinden atile
 Su üzre üsküfile çıkar iner
 Kulavuzun suda ruzı şeb olmuş
 Dalarlar geh çıkarlar suya hergâh
 Aña varmağa yok hiç çäre
 Bir ayak bassam ilerüye ben de
 Hemîn dağdan yaña döndürdüm atum
 Dêdüm yârâna olun baña tâbi^c
 Hemîn ardumca geldi cümle yârân
 Kulavuz gıtdi yol yok karağu şeb
 Cihân vâsi^c olub u teng zindân¹

Gece tarik ü rehber yok hevâ serd
 Gam-ı mahbûsı kes zindanda açmaz
 Kimesne kalmasun dağlarda bi-râh
 Kamumuz bi-mecâl oldi soukdan
 Dêdüm biz böyle durmagile olmaz
 Dêdiler yol bilür kimsemüz yok
 Hemîn senden olursa çäre olur
 Dolandum sağ u solu piş ü pes ben
 Suyı geçmekden ayruk hiç çäre
 Ne denlü eyledüm yârâna ibram
 Dêdi pes anda olan kamu yârân
 Zarûri atı ben ırmağa sürdüm
 Ne bilinür geçit vürür mi ol âb
 Görinmez anaru yanı berüden
 Kılub nâm-ı Hudâyı dilde rüşen
 Üzengü çaldı at karnına geldi
 Yine dönüb kenâra çıkdum ol-dem
 Yine tekrâr gıtdüm suya fi'l-hâl
 Yine döndüm gelüb çıkdum kenâra
 Üçincide deründan dêdüm Allâh
 Girüb geçdüm bu cânibden anaru
 Bir az dağı anaru vardum iy yâr
 Pes anda gördüm ol miskin kulavuz
 Kulavuz lerzede dembeşte hayrân
 Bizüm semtümüze düşmiş kulavuz

Bakub gördüm dağ eteginde bir çay
 Yüz âdem boyı uçurumdan aşağı
 Kamu esbâb-i harb u âletile
 Gehî ayak batar suya gehî ser
 Bunun heb râst işleri çep olmuş
 Bulara yok mu'in illâ ki Allâh
 Ki tülî var ola dört beş minâre
 Olar gibi giderdüm suya ben de
 Ki san verdi yeniden Haq hayâtum
 Oluñ sâmin degül sâdis ü râbi^c
 Varub bir yere cem^c olduk kalan cân
 Ne çäre dağ başında bize yâ Rabb
 Dariğub kamu olduk deng ü hayrân
 (v. 154 b)

Yolında âb-i tire ne eylesün merd
 Kulavuzsuz hevâda bir kuş uçmaz
 Olur nadân kişi yollarda gümrâh
 Bakar bu hâle vahşiler koukdan
 Dürişmez yolcu lâbüd menzil almaz
 Karağu şeb önümüz kar u su çok
 Ve illâ cümlemüz bu dağda ölür
 Yuğaru aşağı gezdüm çü rüşen
 Bulmadüm nihân u âşkâre
 Suyı kes geçmege etmedi ikdam
 Olur senden hekîmâ derde dermân
 Mühîb ü tire-rü bir âb gördüm
 Ne anlanur ki vardur suda girdâb
 Degül zâhir su ka'rı karağudan
 Suyı girdüm atile ol gece ben
 Hücüm edüb ü hem aqlımı aldı
 Velî gayret vücudum başdı muhkem
 Yakın ortasına vardum degül kal
 Yine cânuma gayret urdı yâra
 Hemîn buldum o tire âbda râh
 Su havfindan velî pür gussa kamu
 Tarîk-i âme girdüm ahîr kâr
 Kenâra çıkmış ammâ serteser buz
 'Alî beg hod çü berg-i bîd lerzân
 'Alî beg kalmış ol cânibde pür-süz

1) u: ilâve

Bularuñ hiç birine gelmemiş mevt
Hemân-dem eyledüm ben şükr-i
Yeẓdân

Sudan yüki çıkarub ata urduķ
Yine āba girüb yārāna rehber
Sebeb olub halās i kavma bende
Ne olaydı doğmayadum dēyü şiven
Elemden pür gazab gamgîn olub ol
Ġazab vaķti sōgen baķt ü günine
Daķı havfi bu kim katl ēde ol er
Dēdüm korķma ki bu iş bizde olmaz
Yazılmışda yoyulmuş yokdur aslā
Pes ol yoldaşı hoş rāha getürdüm
Baķışladı ķamu cürmin ü suçın
Ġü başdan başa ıslaksın ziyāde
Sözüm dıtdı vu gitdük cümle yaran
Ġü baķdı gözlerüm şemsün kaşına
Bir az daķı yürüyüb hāna ērdük
Varub altından ins ü cān geçmez
Yanında ne imāret var ne bir kend
Düşe-ķalka yürüdük daķı bindük
Daķatma hātırūñ aķluñ dēvşür
Başuñ kaldurma daķlar gibi göge
Ser-efrāz olduķı için alemvār
Başın gökde dutub olduķıçün serd
Daķı alķaķ yere indükçe insāf
Olub pes hāne-i dihkāna mihmān
Kamuya oldu ol gün rüz-i pīrüz
Bu alķaķda görüb rüz-i bülendi
Hemîn ol günde pes bu abd-i hāmid
İkinci günde şehr-i Amid'e kim
Behamdillah cemālūñ gördüm iy
dōst

Cemālūñ taze güldür hurrem olsun
Güneşdür yüzūñ alnuñ daķı bir gün

Hemīşe izz ü rifatda olasın
Vērüb tābiş serūnde tāt-i devlet
Per-i devlet humāsı sāye salsun
Hemīşe devletūñ pāyende olsun

Sahih ikisi daķı olmamış fevt
Ġulavuz muavin oldum ol ān

Ġamu esbāb yüklenince durduķ
Olub sudan geçürdüm kavmi yekser
Ġilimümü çıkarıdum sudan anda
Ġederdi ķulavuz ağlayu Ġü zen
Ġletdi baķtına vu günine yol
San itdür yanguda ürür ünine
El ayak doñdı korķar gide hem ser
Ecelsüz dinde bir ādem ölmez
Ecelden öñdin ölmüş yok katā
Şefāat sözlerin āña yetürdüm
Bilür maķlūķuñ Allah daşın için
Ġata binme dēdüm yūri piyāde
Yürüdük subha dek ol şeb şitāban
Güneş doğdı vu ērdük daķ başına
Bürimiş ķar etrafını gördük
Hem üstinden ķanathı ķuş uçmaz
Anı daķı geçüb gitdük Ġudāvend
Ġü alķaķ yere geldük heb sevindük
Ki ululuķ bir Allāha yaraşur
Ġü sahra alķaķ ol el tā kim oña
Degül başından eksük daķlaruñ ķar
Ġrer daķlar başına āfet-i berd
Zemin bi-berf oldu vu hevā sāf (v. 155 a)
Şed'idden ķamu ķurtuldu yārān
Terin huşķ ētdi ahır germi-yi rüz
Müsāfirler pes ol gün tazelendi
Dimāgına ērişdi bŷ-i Amid
Var ise cümle ērdük sağ u sālīm
Bu ten sen cānsuzdur bir ķuru pōst

Güler yüzūñ şen olsun bi-gam olsun
Benüm māhum günūñ günden yeg
olsun

Safā vu iyş vus'atda olasın
Hemīşe pişenüz olsun adālet
Sa'adet üstüne pīrāye salsun
Ġapuñda düşmenūñ efkende olsun

Hemîşe müstedâm u kâmrân ol . . . . . Kârîn-i mesned-i sâhib-kırân ol
 Nazar her ân kılsun saña sultân . . . . . Süleymân hân bin sultân Selîm hân
 Ola tedbîr ü fikrûn râst hergâh . . . . . Mu'în ü yâricûnüz olsun Allâh

Hâtırın tesellî edüb mevlânâ Za'îfî'ye hâne ihzârından soñra Muhammed paşa tahsîl-i 'ilmde vü 'adl u insâfda olduğın beyân eder

Çü kıldum sergüzeştüm ben hikâyet . . . . . Te'accub hem terahhum kıldı gâyet
 Dedi bize gelen ahvâlî rüşen . . . . . Diledüm kim dèyedüm saña ben
 Kara kân dağlarının şiddetini . . . . . Dokuz ölüm suyunun hiddetini¹
 Vefî bu kıssayı kim eyledün sen . . . . . Hicâb êtdüm dèmege kıssamı ben
 Belâya gerçi olmışsız 'aceb tuş . . . . . Çü geçdi görmemiş gibisiz iy hoş
 'Ösürde dâ'im olmaz kim ola 'abd . . . . . Yüsürler ola 'ösrün soñ minba'd
 Belâ çekilmeyince yènemez bal . . . . . Elem çekilmese girmez ele mâl
 Cihânda gerçi çekdün çok zahmet . . . . . Velî nokta olub hadd ola rahmet
 Soyınub varuñ oluñ evde rahat . . . . . Katı yorgunsız eyleñ istirahat
 Olunmuş sizün için hâne ihzâr . . . . . Hevâ'ic heb müretteb cümle tekrâr
 Hemîn tapu edüb kıldum zemîn bûs . . . . . Ferahdan eyledüm cevlan çü tævüs
 Varub ol hâneye girdüm ferahnâk . . . . . Oturdum devletinde bî-ğam u bâk
 Seferden kim var idi tende süstî . . . . . Gidüb cismümde buldum ten-dürüstî
 Pes oldum aña nahv u fîkh-âmüz . . . . . Görüb in'âm u ihsânın şeb ü rüz

Sıfat-i behâr u Hazret-i Hünkâr'ı isteyü Muhammed paşa Amid'den Tebriz'e gitti²

Bir az günden behâr eyyâmı êrdi . . . . . Güneş ya'nî hamel burcına girdi
 Dolub avây-i mürgân ile her bâğ . . . . . Çü savt-i ergenün pür deşt ü her dağ

1) İkiisi Osmanlı ordusunun İrakeyn seferinde çok meşakkat çektiği menzillerdir. Hamadan yolunda bulunan Kara kân dağlarından 14. Rebî' II 941 (21. X. 1534) geçildi. Haritalarda bulamadığım Dokuz ölüm suyu menziline ise 12. Cemâzî I 941 (18. XI. 1534) varıldı. (Ferîdün, Münşâ'ât es-selâtin c. I s. 589 vdd. ve 594; Hammer, GOR. c. III s. 682 vd.). Za'îfî ayrıca Tebriz'den 'helâl'ına gönderdiği bir mektupta Kara kân dağları ve Dokuz ölüm suyunu işaret ediyor (Külliyat v. 190).

2) Sultan Süleyman kışı Bağdad'da geçirdikten sonra 1535 senesinde Nisan'ın birinde yine Tebriz'e hareket etti. Oraya üç ay sonra, yani Haziran ayının sonunda vâsıl oldu. (Sefer rûznamesi, Hammer GOR, III s. 685 vdd. Ferîdün, Münşâ'ât es-selâtin c. I s. 592 vdd.). Mehmet Paşa ise, metnimizde kaydedildiği gibi Diyarbakır'dan yola koyuldu. Buna göre takip ettiği yol şudur: Erzin dağları, Bitlis, Ahlat, Söti gölü (Van gölünde bir Sütey sazı vardır), Ereis (Van gölünün simali-garbi kıyısında), Molla Hasan zaviyesi (Van gölü ve İran hududu arasında), Salmas nehri, Rum ovası (Urmiye şehir ve gölü havalisi), Mar'aka (Meraga), Tebriz. Sergüzeştname'ye göre Sultan Süleyman, Paşa'ya Meraga'dan yanına gelmesi için haber gönderdi. Filhakika Padişah 23. Haziran'da Meraga ovasına geldi ve 2. Temmuz 1535'de Tebriz civarında Rum ve Dulkadir beğ-lerbeğleri ile birleşti (Hammer z. o. y.).

Sadā-yı vahş u tayr ādemden iy pāk
 Sadā yangulanur hoş bağlarda
 Açıldı bağılu gāngin dil şen oldı
 Ne balçık var ne toz yollarda şebnem
 Hevā hoş mu'tedil yārān muvāfık
 Hudādan dileyüb 'avn ü 'ināyet
 Müselleh on yedi biñ cengi ādem
 Kamu Kürd ādemisidi bu merdān
 Çü Bağdad'ı alub devletlü Hünkār
 Kaçub gitmişidi Tahmasb andan
 Haber Tahmasb alur pādşehiden
 Gelür Tebriz'e pes ol leşker ile
 Bu yañadan Muhammed şir paşa
 Diyarbekr 'askerile çün seyil
 Dēdiler kış idi dağlardı pür berf
 Haber hiç bilmedi Hünkār'dan kes
 'Azm-i Tebriz'e ētmek seyr nedendür

Dürüşmek anlarıñla bize olmaz
 Dēdi Paşa-yı ekrem leşkere pes
 Benem perverde-i sultān Süleymān
 Efendi aramak kılın hatādur
 Kızılbaşdur çün oklanmış şikārı
 Meger kim gire delükden delüğe
 Bu aslanuñ geyik nim hōrdesidür
 Hem olur ise sizden bize yāver
 Dēdiler biz şikeste hatıruz heb
 Ki ba'zımız anuñla dutdı pence
 Şu kim bizden anuñ darbın yemişdür
 Velī siz olı-geldüñüz çü gālib
 Dēdi Paşa bizüz lābūd talebkār
 Kızılbaş dañı gelirse beher-hāl
 Dutub pes şehr-i Tebriz'e hemīn yol
 Erişdük yolda Erzin dağlarına
 Geçüb Ahlat'ı Söyüti gölin hoş
 Varub zāviyye-i Mollā Hasanda
 Revān dil almağa gönderdi ādem
 Geçüb Salmas üstinden bu leşker
 Pes ērüb bir gece 'avn-i Hudāyi
 Ki irsāl eylemiş Paşa ya Hünkār

Vērür yangu zemīn çün taş-i eflāk
 Felekler kubbesiveş dağlarda
 Zemīnūñ her biri bir gülşen oldı
 Gece sakķā olub vērđi bize nem
 Sefer bu demler ētse kişi lā'ik
 Sefer 'azmīnc Paşa kıldı niyyet
 Hemīn cem' ētdi Paşa-yı mūkerrem
 Behādur her birisidi bir aslan
 Ol ēlde kışlamışdı ol cihāndār
 Koyub milkini havf ētmışdi cāndan
 Ki Bağdad ellerini kıldı mesken
 Kamu yat u yarağ u çāker bile
 Yürüdi dağ belekler aşa aşa
 Düşüb yollara gitti mül-der-mil
 Kamu yollarda gāyet berf idi jerf
 Ne yere 'azm ēder bilinmedi pes
 Kızılbaş anda bi-hadd encümendür

(v. 155 b)

Revā pes anda varmak size olmaz
 Sözüm dinleñ kamunuz eylemen ses
 Kulyam ben hudāvendümdür ol hān
 Kul efendisın istemek revādur
 Şikārımı komaz seyyād bārī
 Ki kurtulub vara bir gölgelüğe
 Zebūnidür çü dilgü yā nesidür
 Çevirmezüz yüz andān biz mūkerrem
 Anı gördükde kamumuz durar teb
 Yēdi işkence vü darbın doyınca
 O gendü sā'id u kōlın sımışdür
 Revā Hünkār'la olmak ana talib
 Ele girince tā devletlü Hünkār
 Degül idbār bizden oldür iķbāl
 Yürüdi leşker-i enbüh ile ol
 Pes andān Bitlis'e vü bağlarına
 Pes ērdük Erciş'e iy sāhib-i hūş
 Kızılbaş söylenürdi her sühēde
 Kamuya istimālet vērđi muhkem
 Erişdiler Rüm ovasına yekser
 Ulak Paşa derinde kodı payı
 Çü Sultān'dan bizi kıldı haberdār

Çalındı kūs u zinc ü tabl u surnā Naḳārā-vu nefir eyledi avā
 Ki geldi Mar'aka'ya şeh Süleymān Budur Hünkār'dan Paşa'ya fermān
 Ki leşkerle gele dağ cānibinden Vusūl ēde bizē bir veche ahsan
 Dil almağa varan gelüb dēdi hem Kızılbaş kaçdı Tebriz'de yok ādem
 Haber çün leşker içre oldı ifşā Hemānā 'azm-i Tebriz ētdi Paşa
 Varub Tebriz'e ērdi kamu leşker Ne bir 'avret var idi anda ne er
 Yasanmış bir güzel şeh-i mu'azzam Kamu dükkān u ev ḫālī yok ādem
 Geçüb gitdük varub bir dağa yētdük O dağ ardında Hünkār'ı işitdük

Muhammed paşa Diyaribekr leşkerile sultān Süleymān ḫanuñ

askerine kavuşdı

Güneş çıkdı çü gülgünü tutukdan Şeh̄r kaldırdı zerrin ser üfukdan
 Hemīn emr eyledi ol sāhib-rāy Çekildi anda saf bağlandı alay
 Kamu begler durub yollu yolınca Yüridi sağ ü sol kollu kolınca
 Çü yek dildi bular gönülleri saf 'Aceb alay bağladılar insāf
 Çekildiler bular düpdüz berāber Degül bir er muḳaddem yā mu'ahḫar
 Heb āllar koşa koşa pāy-fa-şer Berāber önler ü kıçlar berāber
 Çekilmişdi yüce tūlāni bir dağ Bu dağa çıkdılar leşker sol u sağ
 Varub leşker bu dağūñ küllesine Çıķub gösterdi kamu kellesine
 Öte yanında var bir ḫüb sahrā Ki māl-ā-māl leşkerdi çü deryā
 Otāğ u ḫaymeler ḫargāh u būngāh Felek mānend içinde tāķ-ı dergāh
 Felek burcında bir eyvān-i 'ālī Anuñ içinde bir dīvān-i 'ālī
 Kürülmüş bir yüce çetr-i humāyūn Ki canuñ yanındadır bir kubbe
 gerdūn

Ki oldur çetr-i şāh-ı rub'ı meskūn Süleymān ḫān sultān-i humāyūn
 Ne anuñ vus'at-i tāķına had var Ne a'dād-i sipāha hadd u 'ad var
 Yasanmış ḫaymeler fersah befersah Döşenmiş san münakkaş nice biñ rah
 Bu leşker anlara anlar buña hem Çarışdı san bir oldı iki 'ālem

*Muhammed paşa mevlānā Za'ifī'ye kāzī-askerden seferde mansıb
 minnet ētdi¹*

Meger Paşa-yı 'ālīşān humāyūn Efendi'ye dēmiş luḫf eyle bir gün
 Menāsıbdan ne kim var pāygehler Kamusı pādşāhuñdur muḳarrer
 Hemīn bir vāsītadır siz eger biz Aradadır behāne biz eger siz
 Sakin için durur ḫud māl-i evḳāf Degül muhtāc māl-i vakfa eṣrāf

¹ Anadolu kazaskerliğini 929-944 (1522-1537) Muhyüddin el-Fenārī ve 944-945 (1538-1539) 'Abdülkādir Kadrī ef.; Rumeli kazaskerliğini ise 929-944 (1522-1537) 'Ab-tülvasī' ef. ve 944-952 (1538-1546) Muhyüddin Mehmed ef. ifa etmişlerdir. ('İlāveli Es-mārū't-tevārīh ma'a zeyl, İst. 1295, s. 166 ve 179).

Degüldür 'ilm ehli bu riyābāf
 Olubdur ehl-i 'ilm için medāris
 Var ustādum benüm 'ilm ile mevsūf
 Kemālāt u fazā'il birle ziver
 Diyānet sāhibidür ehl-i taqvä
 Şedā'id çekdi çok işbu seferde
 Sizün ma'lūmuñuzdur anı tavsif
 Yedi yıl size olmuşdur mülāzim
 Temām olmamış iken dağı müddet
 Dēdük aña ki iz'āf-i muzā'af
 Biz andan müstefid olduk nihāyet
 Faqar dertlüsidür dermān eyleñ
 Bize ta'līm eder pes size her çend
 Bizüm hātirümüzçün 'afv eyleñ
 Dēmiş vardur itā'at bizde emre
 Velī hāceñ gelüb bize buluşsun
 Efendi'nün çü vardum çadırına
 Olub gālān-i gerd ü hāk bende
 Dēdi sen bir kemāl ehli cuvānsın
 Saña medreşe vèrmek baña lāzım
 Velī ne vakt tedris-i kaza'dur
 Sefer ālāmı yollar pür şedā'id
 Kimün yerin vērelüm bunda saña
 Velī Rum'a varalum inşa'allāh
 Çü gördüm çadırı tek gönli ber gerd
 Őzi mansıbdā eyler böyle şekvā
 Serir-i devlet üstinde olan şāh
 Şu kimse kim tana'umdur aña iş
 Şu kim çok ola vu olmaya muhtāc
 Dil-i ma'zūlda ālām u gām çok
 Bize mansıb seferde idi ma'ksūd
 Çü zā'i' ētdi söz sāhib-se'ādet
 Dil-i mecrūha ērdi tāze yara
 Yürek olmuşdı gāmdan piç-der piç
 Ērir yağum yanar dil sūratum şen
 Varub Paşa'ya ērdüm şād u mesrūr
 Dēdüm dēdi çü Rum'a vara Sulţan
 Bir az aña da geldi kesr-i hātir

Ki doquyub sata eyle ura lāf
 Ki ta'līm ēde vü ola müderris
 Degül mechül vardur nāmı ma'rif
 Bulub bu vasf ile dürr zātı cevher
 Sidiqdur bu degül kizb üzre da'vā
 Qomaduk biz ki_ola rāhat hazarda
 Ne hācet eylemek biz size ta'rif
 Biz anı size vasf ētmek ne lāzım
 Anı 'azl eyledük ya'nī meveddet¹
 Terākkide kılalum vus'umuz sarf
 Kılıñ pes hātirümüzçün 'ināyet
 Aña bir medrese ihsān eyleñ
 Mülāzim hidmetin ētmez Hudāvendi
 Simāt-ı mansıb üzre anı doylan
 Ki efserdür sözünüz başum üzre
 Hüzünde olmasın gönli şen olsun
 Döşemiş kaftanın ma'ad yerine
 Oturdum kazi-askerün öninde
 Şi'ir fenninde dağı pehlivānsın
 Bu söz vāki'dür ol bu söze cāzım
 Bu eyyām ādeme mansıb belādur
 Licāma varmaz oldı dest ü sā'id
 Revā olmaz sebebsüz 'azl-i mollā
 Vērelüm anda saña mansıb u cāh
 Ki söyler sūret-i hākda sūhen serdi
 'Azıldan olan ādem ne_eylesün pā
 Degül gālān-i hāk olandan āgāh
 Ne bilsün ol nicedür hāl-i derviş
 Ne bilsün küşede ne gām çeker ac
 Efendi'de velī pervā-yı kes yok
 Diriğ olmadı ol ma'dūm mevcūd
 Yeñilendi yine ol eski 'ādet
 Pes oldı tıg-i gāmdan pāre pāre
 Velī kimseye izhār ētmedüm hiç
 Benüm ma'nide güyā şem'-i rüşem
 Şu cürm ehli gibi ki ola mağfūr
 Kılayım anda saña mansıb ihsān
 Derünidi degüldi kesr zāhir

1) انى عزليله دك يعنى مودت (?)

Hüner hâtır ri'âyet eylemekdür   Gönül alub 'inâyet eylemekdür
Geçenden geç gam-ı ferdâyı çekme   Bu gün artuk dile gam tohmin ekme
Gelür her ne ise çün başda yazı   Bugün yarın için pes çekme kayğu
Oluban garq bahr-ı hürmetinde   Pes oldum yine Paşa hizmetinde

*Hazret-i Hünkâr Muhammed paşayı Tebriz'e gönderüb gendü Tahmasb
ardınca İsfahan cānibinde gitmişdi Kış yakın olmağın eglenmeyüb
yine Tebriz'e gelüb pes diyār-ı Rum'a teveccüh eylediler¹*

Çü Hünkâr'ın yedi darbin kızılbaş   Pes açdı İsfahan yolına ol baş
Acem şahıdı oklanmış şikārı   Peyine düşdi Rum'ın şehryarı
Muhammed şir paşaya pes ol dem.   Kılub fermān Sultān-ı mu'azzam
Vērüb devletle çok çok istimalet   Dedi Tebriz'e var eyle 'adālet
(v. 156 b)

Ele girürse ger tırüm şikārı   Hālās edem fesādından diyārı
Dedi pes cānib-i Tercan'a gitdi   Dönüb Paşa dağı Tebriz'e yētdi
'Adālet gördi Paşa'dan vilāyet   Gelüb cem' oldı Tebriz'e ra'iyet
Oturdi şeh-i Tebriz içre kırk gün   Görilüb şer' icrā oldı kânün
Çü kış yaklaştı düşmen hüd gerizān   Yine Tebriz'e geldi şeh Süleymān
Çü Tebriz ademidi halk-i bātil   Degülde bazı hiç islahā kabil
Diledi yağa Tebriz'i vü yıka   Harāb ede vü andan Rum'a çıka
Şefā'at ētdiler eshāb-ı sultān   Anuñcün olmadı Tebriz virān
Çü bātil mezhebin Sultān gördi   Revān Tebriz halkın Rum'a sürdi
Hemin 'azm ētdi Rum'a şeh Süleymān   Bilesince pelengān bebr ü şirān
Pes ērdi Amid'e bu cümle leşker   Kamu şādān mansür u muzaffer

*Za'ifi bīmār olduğu sebebden diyār-ı Rum'a gitmedi Muhammed paşa
aña şeh-i Amid'de Ziyā'iyye nām medreseyi yevmi otuz akça ile
alı-verdi²*

Çü gitmek kasdın ētdüm Rum'a bende   Kazā bīmāri hāsıl kıldı tende
Yatub sāhib-firāş oldum ben anda   Var idi mevt havfı cism ü cānda
İki ay geçdi pes Haq vērđi sıhhat   Olub cān u beden sağ oldı rāhat
Var idi anda bir medrese ma'mūr   Ziyā'iyvedi nāmı elde meşhūr
Otuz akça anuñ yevmiyyesidi   Bu vech üzre idi defterde kaydı
O medreseyi sultān hazretinden   Baña Paşa alı-vermişdi rüşen
Ol esnāda anı Sultān-ı 'ādil   Anağolı'ya Paşa eyledi bil

1) Kanunî Sultan Süleymān'ın Tebriz'den hareketi Temmuz 1535 de vuku buldu. 20 Ağustos da yine Tebriz'e döndükten sonra ayın 27 sinde Anadolu'ya dönmeğe karar verildi, nihāyet 29/30 Ekim'de Amid'e vasil oldular (Hammer GOR c. III. s. 687 vd. Feridün, Münşā'at c. I. s. 595 vdd.).

2) Bu Ziyā'iyye denilen medrese hakkında malūmat edinemedik.

Muhammed paşa Anadolu beglerbegisi olub Za'îfî Kütahiyye'ye bile geldi

Pes oldı baña lâzım bile gitmek	Kazâ emri ne işe anı etmek
Anadolu'ya beglerbegi oldı	Güneş nûrı gibi el 'adl doldı
Veli Amid'den ayrılduğumuz gün	Olub bimar oldum ben diger gün
Kütahiyye'ye dek mahmûm oldum	Yanub teb âteşine mûm oldum
Baňa envâ'-i hummâyât ulaşub	Teñüm milkine vèrmişlerdi aşub
Mariz ol hadda olmışdum ki hattâ	Göre-gelmişdi ben bimarı Paşa
Baňa çok nef'i doqundı ço gitsün	Dilerem kim aña Haq rahmet etsün
Hudaya şükr ü hamd olsun ki Mevlâ	Haqire vèrdi sıhhat Haq te'âlâ
Oqudı Süre-i Melek'den Qur'an	Dédüm tefsirini tâ hatm-i Furkân
Tevârih ü kısas Bustân-ı Sa'dî	Qamudan gördi ol cân eli 'idi
Géce tahsil ü gündüzde 'adâlet	Edüb gelmezdi rüz u şeb be'âlet
Tariq-i Haq ola dâ'im aña yol	Ki fakr ehlin sever hem 'alemi ol
Kişi gördüğünü söyler cihanda	Ben andan gördüm eylük her
	zemanda

Muhammed paşa Rum eli beglerbegisi olub Za'îfî İstanbul'a bile geldi

Gelüb pes müjdeye bir 'abd-ı dergâh	Dédi Paşa'ya kim size Şehenşâh
Verüb Rüm eli beglerbegiligin	Kılur Hünkâr da'vet gözün aydın
'Acéb cem'iyyeti vardur sipahuñ	Gazâya 'azmi vardur pādşahuñ
Bir an durmañ erişün tiz bu ay	Ki komışdur rikâba pādşeh pây
Pes ol muştucıya Paşa-yı ekrem	Temâm ikrâm edüb kıldı mükerrerem
Doıyla vü kaţâr esb uştur ester	Vèrüb giyürdi hıl'atlar mücevher
Hem aña vèrdi ol niçe biñ altun	Define buldı san yâ māl-i Kârün
Pes andan 'azm kıldı âstâne	Sitanbul yolına oldı revâne
Kodı şeh ayağında baş çün ol	Dağı izzetlü oldı dağı maqbül
Mükerreremdi dağı ikrâm buldı	Benâm idi ziyâde nâm buldı

Mansıb u câh Za'îfî'ye enen el vèrmedüğüñ ticâreti ma'âşına sebeb kılmak istedi

'Acem iklimine gitdükde bende	Otuz biñ aqça komış idüm evde
Yola harchık dağı yedi biñ ben	Götürdüm kamu mîrâs-ı pederden
Vekil etmişidüm Mollâ Sinân'ı ²	Dédüm işlet helâlından sen anı
Hemîşe pây ile kıl sat-u-bâzâr	Fağır ü düşmiş ile eyleme kâr
Tamâ'la mâla uzatma elüñ çek	Yalancı olma ol her sözde gerçek

1) İlk mısraının vezni bozuk olan bu beyitten anlaşıldığına göre سورة الملائكة (35 inci sûre) den itibaren Kuran'ı sonuna kadar okudular.

2) Za'îfî'nin verdiği malûmattan başka bu Molla Sinân hakkında bilgi edinemedim.

Tama^c adem yüzine götürür kir
 Tama^c bünyânın uran oldu mağbûn
 Tama^c şirile sakın olma yoldaş
 Kõdum aqçayı sayub anda çin çin
 Pederden baña mirâs idi bu mâl
 Gelüb Paşa bile gitdüm yola çün
 Sefer ehlinün olur harcı vâfir
 Sefer eyleme zinhâr aqçasuz sen
 Kimi harc oldu vu kimisi mağzûn
 Çü gördüm vèrmedi el mansıb u cāh
 Gezer aqrân^c âlî pâyelerde
 Ne aqrân kâdı oldu degme oğlan
 Kimün elli kiminün dağı artuq
 Bu eyyâm ehl-i ilme yok rağbet
 Bulur mansıbla bir cāhil şeref-nām
 Şeref mansıbla bulur şimdi adem
 Bu unvân-ı menāsıb gibi unvân
 Şunuñ kim cāhı yok qorlar gèrye
 Gelür şirin her talhı kamuya
 Cihānda gücile gökçeklik olmaz
 Ele girmez gücile devlet ü cāh
 Açılmaz bāb-i devlet gücile pes
 Gel imdi zür etme gendüne sen
 Çü döndi aksine çerh-i muallak
 Çekersin bî-nef^c germi vü serdi
 Qapularda çü sâ'il qorsın rû
 Qapular halkasından dest gitmez
 Çü bitmez maslahat pes iy mülâzim
 Qılursın varduğün qapuda tapu
 Bu dünyā mihnetiçün hüzn-ı Ya'qub
 Murād el vermez olduñ çünki cāzim
 Dilersen olmayasın hiç muhtāc
 Var on biñ aqçalıq yanunda altun
 Metā'a bunda olanını vèr heb
 Kumāşa vèr o naqdi pes eve var
 Ma'āşa renci yèter māye dursun
 Velî yaz hāsıl u harcuña defter
 Ma'āşuñ içün olur bu senün bes
 Husūsan hātır-i sāhib-se'adet
 Tama^cdan tam^ca-i şimşir olur şir
 Tama^c qapusın açan oldu Kārūn
 (v. 157 a)
 Ki senden ahsardur aqıbet baş
 Getürdüm yolda harc içün yedi biñ
 Helāl emvâlden qalmışdı iqbāl
 O dağı vèrdi niçe aqça altun
 Husūsan haste ola bir müsāfir
 Tiken çıplak tabanuñ yèr çü süzen
 Var idi kisede bir kaç yüz altun
 Çeker tül-i emel bu omr-i kütah
 Maqām-i dil-güşā hoş sāyelerde
 Benüm şāgirdümün şāgirdi olan
 Gelüri mansıbından var benüm yok
 Hemin var mansıb u mālā mağabbet
 Olur bî-mansıb ehl-i ilm bî-kām
 Olur bî-mansıb olan hor pür gam
 Kişiye hoş gelemey iy nigehbān
 Çekerler mansıb ehlin ilerüye
 Ne yère varsa dèrler gel berüye
 Muqarrer şeb-nem ile çāh dolmaz
 Muqadder etmeyince anı Allāh
 Gücile gökçek olmaz hiç bir kes
 Ma'āşuñçün ara bul bir yol ahsan
 Ayak baş oldu vu baş oldu ayak
 Görürsin yok yère ālām u derdi
 Seni bilmem delü misin ya uslu
 Aceb bu kim murāduñ dağı bitmez
 Efendi'ye varub gelmek ne lāzim
 Gezersin yok yère sen qapu qapu
 Çekersin her belāda sabr-i Eyyüb
 Varub gelmeñ ne lāzim iy mülâzim
 Dutarsañ sözüml olmazsın dağı ac
 Dağı otuz biñ aqça evde mevzün
 Satasın pes Sitanbul'da müretteb
 Otuz biñ ile dāğı eyle bî-zār
 Sözümi esle aqıl olma mecnün
 Ne kim olursa dağı u harc yekser
 Niçe minnet efendilere iy kes
 Revā mıdur senünçün çeke şiddet

Niçe bir senüñçün halka minnet . Edüb çeke hemişe ol ma'ünet
 Dil incitmek meveddet mi sanursın . Buni sen yoħsa 'âdet mı sanursın
 Meveddet mi mahabbet mi mudâmı . Murâduñçün kes incitmek revâ mı
 Şunuñ kim geçmeye sözi çü altun . Olur altun adı bakır ya kurşun
 'Aceb neñ gördi kim sen durmaz andan . Umarsın imdi söz dut olma kevden
 Bu söz pes tab'a hoş geldi vü mevzün . Olanca aqçanı ben bozdum ol gün
 Sitanbul'a getürdüm pes kumâşı . Hoş idi her kumâşun içi daşı
 Kamu sandūklara pes mukâffel . Kodum tertib ile a'lâ vu esfel
 Meger bir cum'a gün kapuları bend . Edüb olduk Ayasofya'ya peyvend
 Kılub cum'a namâzını gelürken . Dedi bir kes ne durursın yüri sen
 Evün avlandı gitdi cümle esbâb . Şitâbile yürü yürime yabyab
 Eve geldüm kilidler heb bozulmuş . Her esbâb alınub yükler çözülmüş
 Metâ'uñ kâmusını sârık almış . Kuru sandūklar hücrede qalmış
 Alınmayan tufuk durur yabânda . Hemin ancak kitablar qalmış anda
 Olur pâmâl oğridan qalan mâl . Ki subaşı alur sonın ya remmâl

(v. 157 b)

Ne bu kalur cihânda saña ne ol . Ne az ne çok kalur ne dar ne bol
 Bulınmağa çü yokdur çäre gördüm . Hemin sabr eyledüm yokluğa
 durdum

Ziyânum olduğın bilmedi Paşa . Bu hâle demedüm kimseye hâşâ
 İki gün gitdi pes geldi bir âdem . Bizüm öldendi bildüğüm idi hem
 Dédüm ben hâli ne mollâ Sinân'uñ . Dedi hoşdur sürer zevkin cihânun
 Bir ev tahtanı fevkânî yapub hoş . Gehi güyâ oturur gâh hâmûş
 Düşürmüş müflisâne ba'z-ı mâlî . Bir az andan perişân oldı hâli
 Eyitdüm habbeye degüldi mâlîk . Neden oldı binâ râhine sâlik
 Dedi kıldı nasihat cümle 'âlem . Veli kimse sözün dutmadı bir dem
 Dêr efendi benüm ben bende anuñ . Eger mâl anuñ ise ben de anuñ

Za'îfi nâçâr yine mülâzemet edüb mansıb talebine şurû' êtdi

Çü gördüm bunda bu ol anda gitdi . Ticâret kanda vu ben kanda gitdi
 Ne iç elde¹ safâ buldum ne uçda . Ne varsa gitdi heb elde avuçda
 Ticâret êtmeğe mâye gerekdür . Kumâş almağa sermâye gerekdür
 Ol eyyâm içre bu oldı baña cezm . Ki râh-i câha yine eyleyem 'azm
 Mülâzimler yolın nâçâr dutdum . Belâ ikliminüñ şehrine gitdüm
 Benüm var idi bir yâr-i kadimüm . Bürâderdi müsâhibdi nedimüm
 Biñ aqça andan istikrâz êtdüm . Anuñla pes gâzâ yolına gitdüm

1) «İstanbul, Edirne ve Bursa medarisine ve bunların hayalisindeki kasabalarda vaki medreselerin güzîdelerine mahsus bir tabir.» A. S. Ünver, Fatih, külliyesi ve zâmani ilim hayatı (İst. Üniv. yayınlarından sayı 278, İstanbul 1946) s. 138, not 2.

*Sültân Süleymân hân Körfüz seferine girdükde Za'îfi bile
girdüğün beyân eder¹⁾*

Şu gün kim pādşāh-ı rub^c-ı meskūn Süleymân hân sultan-ı hümāyūn
Süvār olub semend-i bād-pāye Teveccüh etti devletle gazāya
Zemīn şevket zemān sür^c at cüvān-baht Kevākib leşkerile ol felek-taht
Firenk Arnavud ellerine pes yol Edüb gitmiş idi ol cânibe ol
Muhammed şir paşa bir taraftan Adüv cengiçün gitmiş idi cüşen
Efendi'ye yine olub mülāzim Anunla baña gitmek oldu lāzım
Yolumdı uğradum Kraţova'ya ben Sıla hem lāzım olmuşdı mu'ayyen
Gideli üç yıl olmuş idi baña Sıla vü hārclık için vardum aña
Hemīn iki yüz akçā kalmış idi Kālan yollarda heb hārc olmuş idi
Faķır olmuş bürāder vardı gāyet Ki bimār olmuş imiş bi-nihāyet
Esirgeyüb yüz akça v Erdüm aña Üleşdük nısfı aña nısfı baña
Dēdüm pes bulub ol Mollā Sinān'ı Unutdun mı ya yog olaşı nānı
Benümle yemedün mi hiç tuz etmek Revā mı baña çak böyle iş etmek
Belā çekdüm ne çekdümse az eger çok Belā başı bu şimdi hārcığım yok
Sefer eyleyümez hārciksuz adem. Gidemez yola nakdı olmayan hem
Ağız açub demedi eyü yavuz Sanasın taşdur kim söylemez söz
Gehi kararđı vu gāhi kızardı Hayāsından ağardı geh bozardı
Yanumdan kaldurub pā çekdi dāmen Yüzin göstermedi bir dağı rüşen
*Gulamdur uyub İblis'e kaçdı Ayag sivri imiş yere geçdi
Pes üçyüz akça kılmış baña irsāl Getüren dedi dut bu üçyüzi al
Ki ayrık habbeye kadir degöldür Vü baki akçānuz hāzır degöldür
Durursam anda kalmakdur seferden Gidersem yolda ne hārc edeyin ben
Zarüri bağlayuban yola mahmil Yüridük rüz ü şeb menzil bemenzil
Çü Avlonya'ya leşker v Erdi ziver Şeh irsāl etti ber ü bahra leşker
Muhammed gāzi paşayı Fireng'e Edüb irsāl göndermişdi cenge
Kālub bu bende kāzi-asker ile Bile kona-geçerdük anlarile
Uç at iki gulām ile ben anda Perişān-hāl oturur iken anda
Getürüb kāzi-asker sordı bir dem²⁾ Müderris kanda idün bundan akdem
Neden ma'zulsin hem matlūbun ne Beyān et tāli'un ne kevkebün ne
Müderrisdüm dēdüm Amid'de rüşen Ziyā'iyye'denüm ma'zül otuzdan
Dēdi pes Anađol'da tāleb kıl Ki Rüm eli'nde mānsıb saña yok bi
Ya ikrār ile azluñ Mūsa beg'den³⁾ Ki akçān anda bist idi mu'ayyen

1) Körfüz (كورفوز) seferi yahut yedinci sefer-i hümāyūn. İstanbuldan hareket 17. Mayıs 1537'de, İstanbul'a dönüş, 1. Kasım 1537 (Hammer, GOR III. 696 vdd.) da vuku buldu.

2) Bk. s. 155 not 1'e.

3) Mūsa beg: yeri tasrih edilmiyen bir Mūsā beg medresesi olacaktır.

Yigirmi beşle medreşe vëreyin
Hem iç êlde vëremem saña mansıb

Olacağı budur tahkik u ta'ýin
Kavi mesnedlü çokdur anda talib

(v. 158 a)

Degül mümkün olara söz geçürmek
Muhakkak söz budur pes saña El-hak
Çü gördüm anda yok durmağa kudret
Ulular sözi geçmez çün kişiye
Dutulur sanma at boş torba ile
Kuru efsâne ile kuş dutulmaz
Efendinün çü gördüm turş rüyın
Ne mesned fa'ide eyler ne hod māl
Ferahda el 'işi ü şadılıkda
Ser-efraz olub el kadri ziyade
Faakar divari üstüme yıkıldı
Atıldı her tarafından seng-i gamlar
Yeyüb gam sengini gayet darıldum
Suya garak olmuş adem gibi oldum
Neye yapışdum ise kaldı elde
Yürür her san'at ehli ilerüye
Çıkarmayub iç êlde hoş diyara

Hekimâne gerek şerbet içürmek
Pilevne medresesi olur ancak
Ki kılmış idi bi-takat zarüret
Za'if ü hurd olan kes yâ ne deye
Segirtme yorılırsın yele yele
Ovalarda gör-e at boş dutulmaz
Kabul êtdüm zarüri güft ü güyın
Kişiye olmayıcağ 'avn-i fa'c'al
Kimi tederis kimi kadılıkda
Gözi eksüklünündür puşt u pāda
Ten ü cān ü dilüm mecrüh kıldı
Başuma üşdi zenbūr-i elemeler
Taş urulmuş yılan gibi sarıldum
Yapışdum iki elle her ne buldum
El avucda olan silde vü yelde
Velī mütāb gibi ben gëriye
Gemimi rüzgār atdı kenāre

Za'ifi Pilevne'de Mihaloğlu medresesine yigirmibeş akça ile müderris oldı²

Pilevne'nün yolın bulmağa hürrem
Döküb göz yaşların ağlayu vardum
Aşub Balkan dağından yol buldum
Pilevne kavmi ikdām eylediler
Vebādan kaçmamak mıdur ya kaçmak
Mihaloğlu Hızır beg kavmi ile
Edüb te'lif pes Sabru'l-mesā'ib
Bularun iltimās ile ol ricale
İşitdüm yolda 'azl olmuş Efendi¹

Niçe akça vërub gönderdüm adem
Tuna suyu gibi çağlayu vardum
Varub Pilevne'de meşgül oldum
Baña her biri ibram eylediler
Dëdiler size lāzım bunı açmak
Dëdi vaqfiyyemüz hem Türki eyle
Yazub hem Türki vaqfiyye garā'ib³
Hoş inşā eyledüm iki risāle
Aña dahı dehir vërmış güzendi

1) Pilevne medresesi : bir kaç beyit sonra anlaşıldığı gibi Pilevne'deki Mihaloğlu medresesi kâd ediliyor.

2) bk. Evliya Çelebi siyâhatnâmesi c. VI s. 165.

3) S. O. II, 278'de zikredilen, 953 (1551)'de Segedin. beğliğine getirilen ve orada senelerce kaldıktan sonra ölen Mihâlbegzâde'den Hızır beg olacaktır. Zikrolunan vakfiye tercümesinin bir sureti Külliyyat'ta var. 181 a — 184 a mevcuttur. Sabru'l-mesā'ib Külliyyat'ta v. 169 b-173 b bulunuyor.

4) 20. Eylül 1557'de gerek Rumeli gerek Anadolu kazaskerleri azı olundu. (Hammer z. o. y. 698), ayrıca bak, s. 155 not 1.

Çü olmuş kâzi-^casker yolda ma^czül
 Belî vardur memâti her hayâtun
 Sabî olur cuvân yigit olur pîr
 Olur her mansibuñ bil ^cazlı âhır
 Fakîr ü bayı yâ yüksek ü ¹ alçak
 Niçün görmezlenürsin bir fakîri
 Bulur rahmet belâdan kırtaran cân
 Pes emr üzre Muhammed gâzi paşa
 Dağınub tîğ ü hancer harb ü cenge
 *Fetihlerle dönüb Hünkâr'a gelmiş
 Dönüb pes leşker-i islâm salim
 Geçürüb sözünü çün nîze taşa
 Pilevne'de şuguldayken fenâda
 Gelüb girdi bir atlu dâdi kanı
 Ki Vardar'da otuzla vârdi Hünkâr
 Berâtum dağı Paşa kılmış irsâl
 Varub Yeñice-i Vardar'a êrdüm
 Kıluban şugl dânişmendlerümle
 Bu uslûb üzre bir yıl geçdi bir gün
 Dêmiş bizi unutduñ anda kalduñ
 Yağın görecegümüz geldi sizi
 Pes erbâb-ı sefer neyse mükemmâl
 Degülem egri doğru yola geldüm
 Selâmetle gelün başa deminde
 Dâdi bilsem ki Rum êlinde neñ var
 Ferâgat eylegil medreşeden gel

Saña alı-vêrelüm inşa'allâh
 Husûsan müddet-i ^cörfiyye endek
 Kılub pes imtisâl-i emre sür^cat
 Baña çün yine hîdmet oldı lâzım
 Olub şâm u seher hîdmetde bir yıl
 Ederne'ye çü gitti hân Süleymân³
 Cemâli â'inesine açub göz

Biri dağı olur ol işe meşgûl
 Karâri yok bu çerh-i bîsebâtun
 Eyü kem âdemi yêr ^câkibet yêr
 Hazân olur beğaruñ soñ zâhir
 Bilinmezsın ölüb olduğda toprak
 Ne olduñ eylemezsın destgiri
 Gönül yapsun na^cim cennet uman
 Gemileri denizde koşâ koşâ
 Niçe kal^ca alub varmış Fireng'e
 Cihân sulţanı şehriyâre gelmiş
 Sitanbul'a gelürler cümle gânim
 Vezîr olmuş Muhammed gâzi paşa
 Kılurken nâsa her fenden ifâde
 Müderris bize vârsün müjdegâni
 Yüri medreşe-i Ahmed beg'e var²
 Görüb ben de levâzim neyse derhâl
 Bu dünyâ gibi eski dâra girdüm
 Oturdum rüz u şeb peyvendlerümle
 Êrüb mektüb-i Paşa-yı humâyun
 Ne cürm êtdünki ol zindâna kalduñ
 Gelün sizi görelüm siz de bizi
 Görüb gitmege râha bağladum bel
 Degül çep râst İstanbul'a geldüm
 Kõdum yüzüm ü başum mağdeminde
 Ne satar yâ ne olursın heridâr
 Ki bir medreşe bundan ola çün
 hal (v. 158 b)

Olasız tâ bizümle bunda hergâh
 Kalubdur medreseñden gel elün çek
 Sözün redd êtmeyüb kıldum itâ^cat
 Pes oldum kâzi-^caskere mülâzim
 Êdindüm devlet êşigini menzil
 Kõşılıb gitdiler erkân-i dîvân
 Bile gitdüm Ederne'ye dutub] yüz

1) Metinde: yüksek alçak.

2) Evliya Çelebi (VIII, 171) her ne kadar Yenice Vardar'da bir Ahmed beğ camii zikrederse de bir Ahmed beğ medresesinden bahsetmiyor.

3) Burada Sultan Süleyman'ın hangi vesile ile Edirne'ye gittiği tasrih edilmemekle beraber bunun 1. XII. 1540'da başlayan ve 4. IV. 1541 İstanbul'a avdetiyle nihayet bulan Edirne seyahatı olması muhtemeldir.

سكا الي ويره لم ان شاء الله
قلوب بين ابتلا امره سرعت
اوله شام وحر خردمده بريل
جالي آينه سينه آهوج بوز
هما اطال الملك دكسين
اولوب نكل كا وندك آموز
بوايدم باكا اوزم دوروشام
هينده دوروشخ و ايام اشون
اكيه نيل انده اولدم بوزدين
اصوي وديدي كا دست واعد
ديدم باشابه نوي ادي باش
كه عزلك خلكم اول جوق بلان
عزل ناري ايله بايدم ايلدم
ايدوق عزله طالما اينجه
ديدم اي كتاب و كا مرانم
نه كورد عزله ديكه بيني
هيونيه چلك ايمان پرده
نجه دل فلي غم بويكي حامل
اصحابي بين بردي بايه
هيونيه كرك الو سينك
مقر در خاج الماسه دوي
كه بر سوز چينه دلدك كدر
كوردن كشيته كا كه دولت
رقبه اولوب ايلون جاز كل سن
ليكي و ات و دوش و ال ايجان
ديدم بوزوي بي طاله مشول

اوله نيا بر صله نوبده هر كا
سوزن در ايموي قدام اطاعت
ايرندم دولت ايشينق منزل
يله كندم ادرينه دور بوز
وجيه و عاظم اهل و عيسن
و زرقم در حجاب كوي هر روز
دعاء دولت سلطان اسلام
سر بر سلطنته قام استون
اورانام و فعدن نامساعد
ملك زيت رسن دولت عطا عي
جهلك سورمدم اهر صمان
كوزن مرول سلكنيه دايكدم
روبرلز هير تا عزل اولماينجه
ميصم دولت روح و و اتم
هي دورمهدن راجه سبي
ترقي بولور او نروي بيرده
اولا بخر نلايه بونمي ساحل
و بر در وقت اهور وارمدي
بولم عدم است ديه وار تولد
دمر بوه ده طيقن كاسه فكر
شور ايت دل خانه خرد در
كبر خلعت كه ام كا برت
فراغت خورشيد مشول لودن
كورد بربنده سندان ايجان
اولو جرم او بوزم سينه مشول

حصوصا مدرة عرفيه اندك
بكا چون به خدمت اولديم
ا در بيه چو كند جان سلمان
بن اول ايجي حس داده ملك ابي
فزون اهلي ولا اولمايه يك
هيچ اولم فوت در زمانم
سلطان خان سلطان بن سلطان
سلام اولسون ميفي صاحب دين
كجه اولدوق ميفي ميفي در سرن زلفت اير بويك كلامت اندي
اغز بوم سوزده كوزك ارج ديه
بم حقده سراجسا نه صمان
عزل نطفه در دل ااره باره
بوشا دل اكي افسدي كشيته
ا بونوق لقيه ده در عزل
اولولاره اولان مشوت داي
نه مدت نه عزل كور جهلكان
بم وار چون شك كي پيا هم
حلم بن عزلا ميع ده اوردن
طفاينه مدام اولدوي
ذكل رنجه اير و كجه دن
بودي سوز كور هن مرغ اولان
سهر ده اولم اتم هر حركه
سهادت كيني بولر كا و كا
ديدم فرمان سيزك بن بده اول
اورالي بخر چودك موحيني
كوي بن بزر سده در سندان

تا اولدور در سندان كل اولك طيك
بوايدم فاهي مكره مده زم
فوشلوب كندلر اركان بوي
اوزله در سينه ويردي چنگار
بولوب صم ايلدم در سينه بن
مك رسول كون كا ولا ايام نطقل
سلم خان بن سلطان ايرخان
فلكر ده ملك در سون امين
اولوب در سيني و حجه حارث
رقبه به و نه محتاج ديزي
نه وار اولوك ترقي به معاوي
هر اخندن بوز كدر باره باره
رقبه دليل ايره مدرسه يني
اولان الي اولم عزل موزن
منا صيده اولدو افي قانم
بولور ارميفي كوي ايام انده
بچون عدن حقد كوكله اهر
دو اي ايل صيده اولان
صاوي كسه شك سوزي وارنده
طرو اكر ايدن كوي حبه دوش
كوكل آينه خي ايتك اولم
ايرنمردنله بر بنده هر كا
ايجي ميفيده اولدور عزل اولور كا
سوز كور در مودعي امه ركان
بويجه نومه مسفرم خي
خط وعه كيدم خود در سندان

Pes ol Hacı Hasanzāde'nün iy yār
 Hemānā ṭalibü'l-ilmün zekisin
 Fünun ehlī ola olmaya yek fen
 Olub müşkil-güşā vü nükte-āmüz
 Hiç olmaz fevt ders eyyām-i tahsīl
 Pes êtdüm baña lâzım rüz u aḥşam
 Süleymān ḥān sultān bin-i sultān
 Hemīşe devletin Haḳ dā'im êtsün
 Müdām olsun mu'ayyen sāhib-dīn
 İki yıl anda oldum pes müderris

Otuzla medresesin vērđi Hünkār¹
 Vecīh ü 'aḳılın ehl ü nefīsin
 Bulub cem'eyledüm medreşeye ben
 Vêrürdüm ders tahsīl günü her rüz
 Meger şol gün ki ola eyyām-i ta'ṭil
 Du'ā-i devlet-i sultān-i islām
 Selim ḥān bin-i sultān Bāyezid ḥān
 Serīr-i saltanatde kā'im êtsün
 Feleklerde melekler dêsün āmin
 Olub medreşeyi vus'umca hāris

Rekabe olduğıçün Za'ifî medreseden ferāgat êdüb yine mülāzemet êtdi

Efendi dēdi baña dest ü sā'id
 Ağaz yum söze gözün ac dēdi
 Dēdüm Paşa'ya pes iy bād-pā-raḥş
 Benüm haḳkumda siz ihsāne zāmin
 Ki 'azluñ çekdüm evvel çok belāsın
 'Azal tiğiledür dil yare yare
 'Azal nārī ile yandum yaḳıldum
 Boşalda gibi efendi kīseyi
 Eyetdi bahr-i 'azla dalmayınca
 Otuz kırk aḳçadadır 'azl kânün
 Dēdüm iy kāmyāb u kāmranum
 Ululara olan mansüb dā'im
 Ne görür 'azl ne rā'ihāsın
 Ne müddet ne 'azıl görür cihānda
 'Uyübına çeker a'yān perde
 Benüm var çün senün gibi penāhum
 Niçe dil fülki gam yükini hāmil
 Çekem ben 'azl üç def'a otuzdan
 İsitmadın yérin bir daḳı pāye
 Doğanına müdām avladur avı
 Hemīn himmet gerek el vērmişiken

Uzatma kim vaḳafdur² nā-müsā'id
 Rekabeye vaḳaf muhtāc dēdi
 Felek zīnet zemīn şevket 'aṭā-baḥş
 Ne var oluñ teraḳkiye mu'āvin
 Cihānuñ sürmedüm aḳır safāsın
 Cerāhatdan yürekdür pāre pāre
 Bugün ma'zül silkine daḳıldum
 Rekabe diler êde medreseyi
 Vêrilmez gayr tā 'azl olmayınca
 Olan ellilü olmaz 'azl u maḥzūn
 Mu'īnüm devletüm rüh-i revānum
 Menāsibde olur bāḳī vü kā'im
 Tehī dutmaz ni'amdan rāhasını
 Bulurlar mansıbı gūyā yabānda
 Teraḳḳī bulur oturduğı yérde
 Niçün gamdan çıka göklere āhum
 Ola bahr-i belāya yoḳ mı sāhil
 Revā mı el mansıbdā ola şen
 Vêrürler vaḳt olur varmaz beş aya
 Ne kimsenün sözi vardur ne savı
 Yola 'azm êt dēme var yolda iken

1) Armağān-i Bādī, Riyāz-i belde-i Edirne (Beyazid ktb. No. 10891) s. 58'de mes-cidler arasında Hacı Hasan tarafından bina edilmiş bir mescid-i şerife'den bahsedili-yorsa da bir Hacı Hasan medresesi zikr edilmiyor.

2) Za'ifî, tıpkı basımda görüebildiği gibi fa'lı babından olan kelimeleri, iki he-celi okunması lâzım geldiği zaman bugün olduğu gibi fakir, vakıf, ağız v.s. değil umu-miyetle fakar, vakaf, ağaz şeklinde harekelemektedir. Bu meseleye de sonra döneceğiz.

Degül er sürçe êdüb serçeden havf Daru ekmez edenkes serçeden havf
 Muqarrerdür zücâc elmâsa dönmez Demür pülâda toprak kâse dönmez
 Dêdi söz gevherin harc etmek olmaz Gönül âînesin incitmek olmaz
 Ki bir söz geçmese dilde kederdür Tüner mir'ât-i dil cāna zarardur
 Seherde olmaz âdem her sehergâh Êrişmez devletle bir bende hergâh
 Gelür zillet kişiye gâh devlet Giyer hıl'at geh âdem gâh yêr lett
 Se'âdet kişi bulmaz gâh u bî-gâh Gehî mansıbdâ olur 'azl olur gâh
 Reqâbe oldı ol çün vâz-gel sen Ferâgat hoşdur meşğüllükdan
 Dêdüm fermân sizün ben bende-fermân Sözüñüzdür kamu da'vâma burhân
 Libâs u at u don u mâl u ihsân Görübdür ben de senden iy nighbân
 Uralı bahr-i cūduñ mevcini sen Boyumca ni'mete mustağrakum ben
 Dêdüm bu sözi pes hâlüme meşğül Olub pür ğam oturdum yine ma'zûl
 Geçüb pes medrese vü dersden ben 'Aduvv-i 'azla geydüm hūd u
 cevşen ¹

Safer 7 sene 962 (1. I. 1555)

1) S. 136 da kısa fakat vezin icabı olarak uzun okunması lâzım gelen sesli harflerin altına bir nokta konulduğunu yazdığım halde bu, teknik sebeplerden dolayı bütün sesli harflerde maalesef mümkün olamadı.